

Westkaap 17/2 t/m 11/3 ex. ARC-KNNV
secretariaat

KNNV **(2001)** (Kees Boele) JUBILEUMREIS

WESTKAAP 17 FEBRUARI - 11 MAART 2001

REISVERSLAG

ZUID-AFRIKA - WESTKAAP

17 februari - 11 maart 2001

Inleiding.

In 1993 werd door de ARC een eerste reis naar Zuid-Afrika aangeboden. Wim Loode en Nelis van der Cingel, bijgestaan door Kees Boele, trokken met 14 andere KNNV-ers door het toenmalige Transvaal en Natal. In 1995 werd deze verkenning door Nelis en Kees, met weer 14 KNNV-ers, voortgezet met een tocht vanaf Kaapstad naar Port Elisabeth. Een logisch vervolg zou zijn om ook het noordelijk stuk aan te bieden, vanaf Kaapstad naar de zuidrand van de Kalahari en doorrijden tot Johannesburg. De reiscommissie besloot echter om een andere variant aan te bieden: een combinatie van een themareis met een algemene reis naar de Westelijke Kaap. Passend in het jubileumjaar een reis naar het weelderigste florarijk en gericht op de ecologie van het fijnbos. Om het jubileumjaar te openen met deze reis moest echter wel een concessie gedaan worden aan de reisperiode. Botanisch is de periode eind augustus - november het mooist, voor vogels loopt deze periode iets langer door. De keus voor februari/maart was uitgerkend in 2001 ook minder gunstig door een extreme hittegolf, gepaard met langdurige droogte.

Dit verslag zal echter aantonen dat in ieder geval voor de vogels deze reis niet minder is geweest dan de eerste Kaapse reis. Veel planten waren uitgebloeid maar de ongelooflijke rijkdom aan bloeiende Erica's bleef boeiend. In de laatste week deden de eerste najaarsbloeiers er nog een schepje boven op. Mede door een uitgebreide verkenning van de reisroute was het mogelijk om een zo optimaal mogelijk reisprogramma aan te bieden. Extra pluspunt werd daarnaast de reissom. Door een misser in de offerte van de lokale agent werd het mogelijk om de, reëel opgestelde, begroting ver naar beneden bij te stellen.

Uit het sfeerverslag zal blijken dat overnachten in steeds weer verschillende bungalows zijn eigen sfeer oproept. Van, zelfs voor ons, ongekende luxe tot simpele onderkomens waar enige creativiteit nodig was om de verlichting te laten branden. Sommige huisjes bleken bewoond te worden door ware koks, andere bleken de reis aan te vullen met een uitgebreide verkenning van de lokale eetgelegenheden.

Tenslotte een woord van dank aan allen die deze reis, en dit verslag, mogelijk gemaakt hebben.

Paul Boeren, als oud voorzitter van de ARC, die het initiatief genomen heeft om de reis op het programma te zetten.

Nelis en Carin als chauffeurs en mede-reisleiders.

Stella voor de vormgeving van dit verslag

Bep, Sjef, Petra, Bert, Josefien, Hans, Rinie, Ina, Anton, Suus, Heleen, Anneke, Erik, Nico, Gerard, Thea, Gerrit, Jan, Philip en Marie-José voor hun waarnemingen, bijdragen aan het sfeerverslag, het kaartlezen en natuurlijk het verwisselen van de wielen bij 4 leuke banden.

Kees Boele - reisleider

Voor verdere informatie betreffende excursieterreinen, kaarten en literatuur wordt verwezen naar het reishandboek van deze reis.

Illustraties overgenomen uit:

Fraser, M., 1994 *Between two shores* (Cape Town)

Hölldobler, B, Wilson, E.O. 1990 *The Ants* (Berlijn)

Kidd, M.M. 1983 *Cape Peninsula, South African Wild Flower Guide 3* (Claremont)

Newman, K. 2000 *Newman's Birds of Southern Africa* (Cape Town)

Rice, E.G.; Compton, R.H. 1950 *Wild Flowers of the Cape of Good Hope* (Newlands)

Smither, R.H.N., 1986 *Land Mammals of Southern Africa* (Cape Town)

ZONDAG 18 FEBRUARI

Aankomst met Protea's.

Na een lange nacht in het vliegtuig aangekomen in Kaapstad. Reisleider Kees stond daar keurig te wachten maar toch zou het nog even duren voordat we naar onze eerste bestemming, Stellenbosch, zouden mogen vertrekken. De busjes moesten eerst nog voorgereden worden en daarna bleken een paar deelnemers verdwenen. Op zoek naar verborgen pin-automaten hebben ze het vliegveld van alle kanten bestudeerd.

Een korte rit bracht ons daarna naar Mountain Breeze Caravan Park. In een bijna Veluws dennenbos liepen de beheerders nog te draven om de laatste hand te leggen aan onze bungalows. Zelfstandig een huisje opzoeken bleek een eerste vuurdoop maar na wat gerommel in de marge was (bijna) iedereen naar tevredenheid gesetteld. Een enkeling wilde graag nog even naar Stellenbosch voor een eerste kennismaking met de unieke historie van de West Kaap.

Als warming-up had Kees de bekende Protea kenner Tony Rebelo uitgenodigd om een lezing te verzorgen over het fynbos, met extra aandacht voor de vele Proteaceae. Helaas bleek de aangeboden hal slecht te verduisteren, bloedheet en voorzien van een bijster slechte akoestiek. Ondanks Tony's onstuitbare enthousiasme en prachtige plaatjes ging hierdoor een groot deel van de boodschap verloren. De komende excursies moeten de hiaten maar op gaan vullen.

Zelf eten koken, vanuit de voorraden die Kees en Stella ingeslagen hadden, bleek voor sommigen te leiden tot ware gastronomische wonderen. Voor anderen leidde het direct tot de conclusie om verder toch maar restaurants te gaan opzoeken.

MAANDAG 19 FEBRUARI

Eerste kennismaking met de afrikaanse flora.

Het regent!

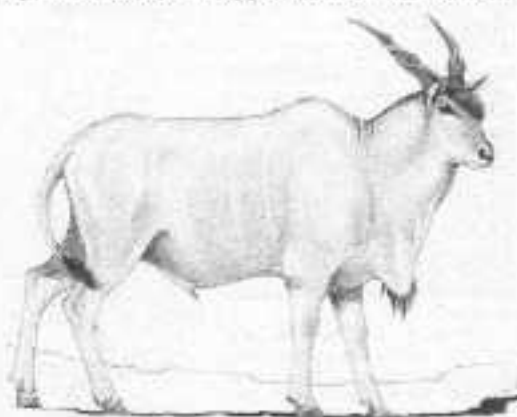
Vroeg op, 6 uur, om te wennen aan het ritueel van wassen en plassen, om beurten in de "badkamer", aankleden, inpakken voor een excursiedag, ontbijten met z'n vieren en lunch klaarmaken en natuurlijk afwassen. De halve broodvoorraad mag op, die wordt dus verdeeld over lunch en ontbijt, evenzo met de kaas. Het ontbijt vullen we aan met muesli. Om 8 uur vertrek. Het is nog fris, maar droog. Suus heeft een dunne trui en een dun jasje aan.

In het busje van Kees staat een grote tas met boeken, dat is onze bibliotheek. Vandaag zijn de boeken "Hottentots Holland tot Hermanus", "Essential Birding" en de vogelgids van belang.

We rijden langs Somerset-West naar de Sir Lowry's Pass. Daar rijden we al gauw in de mist, waardoor we geen uitzicht hebben en het ook onmogelijk is om de Cape Rockjumpers waar te nemen. Bij Grabouw linksaf naar Hottentots Holland Natuurreservaat. Ingang en parkeerplaats zijn bij Nuweberg.

We volgen de "voetstaptekens", maar worden al gauw terug verwezen: de wandeling begint aan het einde van de parkeerplaats. Meteen zitten we midden in het fynbos en komen ogen te kort om het allemaal op te nemen en te fotograferen. Alles onthouden valt niet mee met zoveel nieuwe en onbekende planten en namen. Rondom zien we kleurig bloeiende bomen, rood, oranje, roze, dat zijn de eucalyptussen, wel mooi, maar niet inheems. (Ze halen veel vocht uit de bodem, waardoor ze concurrent zijn van de inheemse flora.) We leren al verschillende namen: de Protea of suikerbossie, de Leucospermum of Pincushion met getande blaadjes en Leucadendron of Conebushes. Dan een volkomen nieuwe familie, de Restio's, te herkennen aan de blaadjes om de stengel, en ook de Brunia's. Er zijn enorm veel heidesoorten met soms fel gekleurde bloemen, zoals Erica plukenetti en Erica pinia. Ook bekende namen, maar nieuwe soorten, zoals 3 soorten Lobelia, blauw, groot en klein (L. chamaepitys) en de gele Monopsis lutea. Een wolfsklauw en twee Drosera-soorten: D. hilaris (langbladig met roze bloem) en D. trinerva. Gele composieten, w.o. de Berkheya barbata; verder een blauwe Psoralea, de Watsonia schlechteri en de prachtig roze strobloem: Phaenocoma prolifera. Na het stukje fynbos is er bos. Daarna is het landschap weer open. Ons pad is ook een "blind trail", met hier en daar bordjes in brailleschrift. In een soort biezen zitten prachtige geelzwarte sprinkhaanlarven. In de beek onder de brug zwemmen kikkervisjes en er is een zwartgele spin gevangen. Doordat we zoveel zien en determineren is er niet genoeg tijd voor een rondwandeling. Dus na een drink- en eetpauze gaan we terug, linksaf via het vervolg van de blindtrail, een smal en mooi pad, maar als dat wat verder naar rechts gaat is men bang dat het niet de goede richting is. Dus lopen we dwars door de vegetatie naar de grotere weg. Later zien we dat het blindtrail aan de overkant van het dal, wat hogerop parallel loopt en toch weer op ons pad uitkomt. Als we terug zijn bij de busjes is het inmiddels warm geworden. Kleren gaan uit, er wordt gedronken en van de wc gebruik gemaakt.

Bep was eerder teruggelopen en vertelt van haar avontuur: een ontmoeting met een groot beest. Later

blijkt dat het een elandantiloop was!

Ruim 2 uur is het vanuit het reservaat naar Franschhoek met diverse stops onderweg. In een bocht staan wilde amandelen, hier lopen we nog even naar boven. In Franschhoek een korte stop bij het Hugonotenmonument. Om kwart voor vijf zijn we in Stellenbosch. Kees geeft hier tot kwart voor zes een rondleiding voor degenen die gistermiddag niet mee naar Stellenbosch gingen.

Om 8 uur zijn we terug op de camping, waar enkelen gaan zwemmen. Het is Suus haar kookbeurt. Ze probeert de kip te "slachten" en te braden in de verongelukte pannen. Met kool en rijst in de "hooikist" wordt het nog een prima maaltijd. Aangezien de kookplaten boven op het oventje zijn gemonteerd moesten de

kleinere koks wel wat "hoogstandjes" uithalen.

's Avonds heeft Suus bij de determinatiegroep wat in de boeken gebladerd om een beetje thuis te raken in deze nieuwe planterwereld.

Suus en Anton.

DINSDAG 20 FEBRUARI

Weer vroeg op. Vandaag vertrekken we om 8 uur, maar tevens verhuizen we, dus moet de bagage in de busjes, evenals de voedselvoorraad. Bovendien moeten de huisjes netjes worden achtergelaten. Iedereen is ruim op tijd, er is zelfs nog tijd om de hier rondlopende grijze eekhoorns te fotograferen. Het is nog lekker koel.

De route gaat langs de uitlopers van de Hottentots Holland bergen naar het zuiden. Over Somerset West kijk je uit op zee met Strand en Gordons Bay. Dit laatste plaatsje heeft een kleine haven, beschermd door een pier, daar zien we de Kaapse mantelmeeuw en scholeksters. Deze baai heet False Bay omdat de wind de baai ongeschikt maakt als haven. De enige goed beschutte haven is die van Kaapstad. Boven False Bay wordt geregeld de "deken" van de Tafelberg gevormd.

De kustweg klimt omhoog en geeft prachtige uitzichten, ook op het Kaapse schiereiland. We passeren de Steenbrasrivier, daar is een parkeerplaats, mooi beginpunt voor wandelingen. Verderop is de Rooielsrivier. Hier gaan we door een kloof van de kust af, door een mooi dal met kustfijnbos-vegetatie. Daar hoort geen Protea meer te groeien, toch zien we er nog een paar. Aan de kust liggen Pringle Bay en Hangklip. We rijden naar Stoney Point bij Betty's Bay.

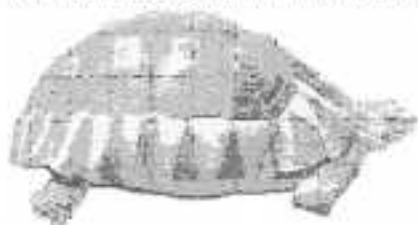
9:05 uur. We lopen langs de kust door de duintjes naar de "point". Bep zet grote ogen op bij het zien van heel grote Patella's op de rotsen. Onderweg zien we klipdassen, Zuidelijke mantelmeeuw, Heilige ibis, Rotsduif en Hartlaub's meeuw. Op de Point, achter een hek, is de kolonie van Afrikaanse pinguïns. Enkele hebben een nest voor het hek gemaakt. Het hek zal verplaatst worden omdat de verstoring van de kolonie zo nog te groot is. Behalve pinguïns zitten er Witborst-, Kaapse en Oeveraalscholver, Kuifstern, Kaapse Jan van Gent, Nijlgans en Zwarte scholekster.

9:55 uur. Vertrek naar Harold Porters Botanic Garden (188 ha, waarvan 54 ha in cultuur gebracht). Twee dames zullen ons rondleiden. Mrs. Atwell begint met haar excuus aan te bieden voor het feit dat zij en haar medegids 78 jaar zijn en dat hun geheugen misschien wel eens wat te kort schiet. Daar hebben we overigens niets van gemerkt.

De medegids vertelt eerst over het leven van de houtbij. Mrs. Atwell vertelt leuke verhalen bij allerlei planten en struiken, bv. over het levend fossiel de Rooiels met lepelvormig schutblaadje. Onderweg zien we de prachtige bloemen van *Brunsvigia orientalis*, *Haemanthus collineus*. Ze vertelt over restio's die geen holle stengel hebben en mannelijke en vrouwelijke planten. Ze laat op verzoek ook diverse varens zien en leidt ons naar de Disakloof. *Disa uniflora* is jammer genoeg al uitgebloeid. Op de terugweg leidt ze ons nog omhoog langs een niet zo gecultiveerde helling, waar we een mooi uitzicht hebben. Ze laat ons besjes proeven van de coffeeebush en ze wijst ons de *Aloe plicatilis* die boven de sneeuwgrens kan groeien. We zien de Lesser collared sunbird, de Orange breasted sunbird en de Rotszwaluw.

In de winkel kopen we nog snel een paar kaarten en een boek, maar het betalen met creditcard kost enige moeite (lees tijd). Om 12:40 uur rijden we verder, langs de baai langs Kleinmond, om een inham heen, hier mondt de Kleinmondrivier uit. We gaan bij Hermanus naar Fernkloof Nature Reserve. Daar staat een huisje waarin o.a. allerlei bloeiende plantjes in flesjes waren gezet, met naamkaartjes erbij. Goed om dat voor en na de wandeling eens te bekijken.

Van half twee tot half vier kunnen we hier rondwandelen. Er zijn wandelingen aan weerskanten van het stroompje, op diverse hoogten. Wij gaan bij het huisje rechts af, lopen tot aan de waterval die nagenoeg droog is. Het laatste stuk gaat door een bosje, heerlijk in de schaduw. Het was inmiddels aardig warm geworden. Terug kiezen we een pad wat hoog tegen de helling. Het geeft een mooi uitzicht. Hier groeit een fel oranje zwam op een stammetje in het pad. Het pad loopt zover een zijdal in dat we besluiten terug te gaan en een lager pad te nemen om op tijd bij de busjes terug te zijn. Er zijn veel bloeiende

planten o.a. Rooipijple, Campanula's, diverse Erica's, roze strobloemen, zilverkleurige strobloemen, Cotyledon. Zelfs twee soorten zonnedauw tegen een kurkdroog heilinkje. Een prachtige wandeling. Om half vier rijden we via Stanford en Riviersonderend naar Swellendam. Onderweg zien we nog Steppenbuizerd, 7 oolevaars, glansspreeuw, witgatjes en een Aloe africana. Bij aankomst op de camping met huisjes blijkt dat er nog net voor 6 uur boodschappen gedaan kunnen worden. Een busje vertrekt naar de supermarkt. Ondertussen ontstaat enige verwarring over de huisvesting. Er waren geruchten over wisselen van bewoning waardoor enkele mensen niet weten met wie ze nu inkopen moeten doen. Als Carin terug is van de boodschappen lost Kees het op. Wij gaan bij Nico en Gerard wonen en Thea komt af en toe bij ons 'buurten'. De huisjes zijn heel gehorig: kamer en slaapkamer hebben geen plafond. Twee eenpersoonsbedden staan in de woonkamer. Thea zetten bleek een probleem: Wel een waterkoker, maar waar zit het stopcontact? Achter de koelkast, maar dat is bezet. Er is er toch één, in de slaapkamer! We drinken met z'n vijven Nico's bouillon op ons stoepje, waarna we ons klaarmaken om in Swellendam te gaan eten. Het eten is prima, de porties erg royaal. Onze tafel van 10 personen is het laatst aan de beurt, waardoor het wel wat laat wordt en het moeilijk wordt om de ogen open te houden.

Suus en Anton.

WOENSDAG 21 FEBRUARI

"Uit stof zijt gij gekomen en tot stof zult gij wederkeren."

Vanuit de witte Kaapse huisjes vertrekt de KNNV-karavaan om 8.30 uur naar het Bontebok National Park. Al voor het park zien we veel bijzondere vogels. En terwijl de groep zich werpt op de kraanvogels, een trap en parende Sprinkhanen, scharrelt Bep achter onze ruggen met een wandelende jood langs de berm. Gerard herinnert zich een waarneming op 1 april van de keukentrap in Nederland. Ik hoor een vreemde vogel: het blijkt de puffende zonnebrandzalftube te zijn.

Daarna op safari door het nationale park. Bij de pauze plek meent Ina een hop te zien, maar de vogelaars geloven het niet, Germit wel, "als Ina iets ziet, klopt het bijna altijd". Drie keer raden wat we zien als we de plek verlaten.

's Middags jakkeren we naar Cape of Good Hope nature reserva. Vier oranje Afrikaners trekken ons met bakkies en al over de Brede Rivier. Met witte duiven als permanent decor scharrelen we door het park en zien wat we hadden gehoopt.

De terugreis gaat als in een trance aan mij voorbij, de witte porseleinen isolatoren worden vogeltjes en het rood-roze landschap wordt het lichaam van moeder aarde waarin wij onze stoffige sporen achterlieten.

Anneke.

DONDERDAG 22 FEBRUARI

"Piep, piep", "piep, piep". Het is zes uur als ik de wekker van Jan, of het is het die van Erik?, hoor aflopen. Jan gooit de buitendeur open; mist en de Afrikaanse ochtendstijte drijven het Kaap-Hollandse huisje in Swellendam binnen. De opkomende zon geeft de damp die over het veld voor onze huisjes hangt, iets onwezenlijks. Het vroege ontbijt is alweer een co-productie: de gedekte tafel van Jan, keurige sneedjes brood van Erik (eetbaar gesneden brood hebben we nog niet ontdekt) en gebakken eieren van Hans. Aan tafel zijn Jan en Hans bezig het Restio-dak waar we tegen aan kijken, te determineren. Hans denkt dat het om Elegia soorten gaat. Je bent fanatiek of je bent het niet. De club

– tassen ingeladen en levensmiddelen onder de bank gepropt – vertrekt om acht uur, nog steeds in de mist. De dagen hiervoor heb ik in het busje van Kees gezeten. Als een formule1-coureur rijdt hij over de "gruispaai", achtervolgt door een gigantische stofwolk maar altijd bijzonder veilig. Regelmatig schiet hij in de remmen, wanneer er weer iemand "stop" roept omdat er weer iets bijzonders is te zien. Stoppen op eigen initiatief doet hij ook, met mededelingen als "uitzichtje" of "alleen een fotostop mensen" implicerend dat het om een paar minuten gaat. Meestal lopen die paar minuten uit op een dik kwartier omdat wij enthousiastelingen, er niet vandaan te slepen zijn. Als de bus daarna weer optrekt roept Stella steevast "handrem!", iets wat Kees consequent vergeet. Dit betekent vervolgens graven onder de tassen die er bovenop liggen, waarna de bus vooruit schiet. Goed, vandaag ben ik bij Carin ingestapt. Het is een meidenbus met Gerrit als opperhoofd. Het feit dat Hans er ook bij komt, brengt de zaak iets meer in evenwicht. Aldus verlaten we Swellendam. Onderweg naar de eerste bestemming, wordt er gestopt bij een postkantoor, want iedereen wil postzegels hebben. De ruimte is te klein om de hele groep te kunnen bevatten en het is een geklets van belang. Die wil er 10 (mét luchtpostzegels) een ander 25. Het duurt niet lang of de voorraad is uitverkocht met nog de helft van het aantal liefhebbers te gaan. Hoe westers het hier ook is, het blijft Afrika. Met een uurtje rijden bereiken we "Vrolijkheid", een reservaat wat zich richt op succulenten. "Terug om half twaalf" luidt de instructie van Kees. De groep valt uiteen en ik loop verder met Bert, Petra en Josefine. Het is alweer warm en er wordt flink met zonnebrandcreme gesmeerd. Het landschap is open en heuvelachtig en biedt maar weinig schaduw. De bladeren van de meeste planten en struiken zijn dik en leerachtig, bijna alles steekt. De Karoo-acacia laat nog wat gele bloemen zien en heeft al fantastische peulen ter grootte van een flinke spercieboon. Bij de vogeluitkijkpost hebben we het geluk onder andere de Slangehalsvogel, Struisvogels en zelfs nog Steenbokken te zien. De zon brandt als we onze weg vervolgen. Voor het aangegeven tijdstip zijn we al weer terug en zoeken schaduw op de picnic-banken onder de bomen. De rest van de groep arriveert mondjesmaat. Eenmaal compleet wordt er koers gezet naar de "Karoo Botanical Gardens" in Worcester waar Kees ons schaduw onder de bomen belooft. Zelf fantasieer ik er nog een gazonnetje bij. Tot en met "bomen" (lees "boom") waar het zonlicht met vlekken doorheen valt, klopt het. Er staat één bankje onder. Geen mooi stukje gras waar ik mezelf al met een boterham zag zitten. Nee, er omheen woestijnplanten met een overeenkomstige hitte van 33 graden in schaduw (42 in de zon) volgens de thermometer van Thea. De meesten trotseren de tropische temperaturen en nemen een kijkje in de tuin of kopen boeken. Gelaafd dan wel gestoofd vertrekken we om half twee naar Robertson waar we winery "Goudini" zullen bezoeken voor een aangeklede wijnproeverij, zoals Kees het noemt. Carin zet de airco op maximum en wij komen langzaam weer op een aanvaardbare temperatuur. Bij aankomst worden we ontvangen door Leonie. De wijngaard blijkt volop in bedrijf. Allereerst staat er een rondleiding op het programma. Het bedrijf lijkt net een fabriek met enorme tanks, kilometers dikke slang, centrifuges en vooral veel lawaai. Het is jammer dat door de herrie veel van de in het Afrikaans gegeven toelichting verloren gaat. Daarna neemt Leonie ons mee naar een schaduwrijk terras, waar we onder de druivenranken uitzicht hebben op de wijngaard. In hoog tempo worden verschillende soorten witte en rode wijn geserveerd. Op tafel staat een soort ijsemmer waarin legaal mag worden gespuugd. Hapjes zijn er ook en vanzelfsprekend een winkel waar de geproefde wijn kan worden gekocht. Fanatici als Hans gaan na afloop nog even op zoek naar een leuk grasje en Carin verbaast zich dat ze hier nog niet één vogel heeft gezien. Petra informeert naar het aantal flessen per pallet en Leonie, enthousiast over zo'n potentiële koper heeft het al over het verschepen van een container. De groep overstroomt het winkeltje en slaat dozen wijn in. Beladen zetten de busjes koers naar Tulbagh, waar we twee dagen zullen blijven. Halverwege de rit stopt de karavaan in een flinke plaats voor het postkantoor op herhaling. Postzegels hebben ze daar genoeg en de mevrouw achter de balie is ook nog bereid, ze voor een man of tien op de ansichtkaarten te plakken. Tulbagh oogt niet bepaald veilig en dat blijkt niet ten onrechte. Negerkinderen lopen op blote voeten alsof dat de gewoonste zaak van de wereld is en hangjeugd blijkt ook hier al te bestaan. Sommigen proberen wat te verkopen of te bedelen. Er is, net zoals in veel andere provincieplaatsen een "blanke" supermarkt en één waar overwegend negers en kleurlingen hun boodschappen doen. De huisjes in "Kliprivier Park" zijn witgepleisterd en liggen aan een flinke vijver met oer-Hollandse treurwilgen waarin de cicaden luidruchtig van zich laten horen. Na een douche waar ik wel aan toe was, borrelen we bij onze burens Petra, Bert, Josefine en Thea, heerlijk in de schaduw, aan de rand van het water, tot dat het tijd is voor het gezamenlijk dineetje in "De Oue Herberg" in Tulbagh. Kees waarschuwt de groep: alles moet potdicht en waardevolle spullen meenemen. Om een stuk af te snijden steken we de velden over. In Tulbagh lopen we langs, wat er nog over is van de Kaap-Hollandse huizen, verder heeft deze stad schijnbaar niet veel te bieden, of het zou het idyllische terras moeten zijn van "De Oude Herberg". Onder een enorm bladerdak met nu aangename temperaturen en sfeervolle verlichting worden verrukkelijke gerechten als snoekpaté en boboti geserveerd. De vriendelijke eigenaresse die een zangerig Afrikaans spreekt, laat zich assisteren door twee negervrouwen gekleed in halflange jurken met daaronder een kniebroek en een mutsje op. Zij dragen de bladen waarop de schotels staan, mevrouw zelf serveert. De gedachte aan de vroegere slaven dringt zich onmiskenbaar op, hoewel het waarschijnlijk niet zo is bedoeld. Na de koffie (alles uit het KNNV-potje) keren we over de weg huiswaarts. We heb-

ben een prachtig zicht op de sterrenhemel en de melkweg. Dan valt er een ster, een hele heldere, die eerste die ik in mijn leven zie, dwars door het Zuiderkruis; mijn dag kan niet meer stuk.

Rinie.

DE OUDE HERBERG
ESTD 1885

No 6 Church Street
Post Office Box 285
Tisbury, Cape 6620
Rep. Of South Africa

Tel: (022) 250-0200
Fax: (022) 250-0200
Int. +27 22 250-0260
Prog: Telesh & Christa Nel

Chilled Cucumber Soup
or
Snoek Paté
or
Fresh Green Salad

Bobotie, Rice, Peach Relish, Vegetables
or
Cajun Chicken, Rice, Stirfry Vegetables
or
Roast Lamb, Grilled Potato's, Vegetables
or
Smoked Salmon, Potato Cake, Creamy Dill Sauce

Cheese Cake
or
Apple Crumble + Cream
or
Fresh Fruitsalad + Icecream

Coffee
or
Tea

VRIJDAG 23 FEBRUARI

Verlag door een "bijna-leek", maar die er wel intens van geniet.

De ochtend begon rond 6 uur met honderden kwetterende vogeltjes, waaronder de weervogel. Een uitgebreid vroeg ontbijt op het terras, waar we de lege nesten van de wevers ook konden bewonderen, langszwemmende eenden en ganzen (op zoek naar brood), koereigers en vele andere soorten. Om half negen vertrek naar Murludi Fruit Farm, waar we gastvrij ontvangen werden door Martha v.d. Westhuizen. Er waren diverse mogelijkheden: 1- De rivier-route (4 km) of de Elsbos-route (10 km) en verder een rondje om de farm. Daar het inmiddels al behoorlijk warm was geworden ging niet iedereen de Elsbos-route lopen, maar het eerste stuk (ca 1,5 km) was hetzelfde: langs de fruitbomen omhoog. We zagen onderweg vele mierenleeuwen, diverse vogelsoorten en geleidelijk liepen we in het fijnbos. Bij de dam splitste de groep zich. De echte enthousiastelingen namen de Elsbosroute en wij (ca. 8) bleven bij het stuwmeertje zitten met een drinkpauze, vogeltjes kijken, en proberen een hapje te eten, terwijl onze begeleiders, een Rhodesian Hodgeback en een eigenwijze Jack Russell, erg hun best deden wat mee te pikken. Bij het stuwmeertje vonden we gek genoeg krabbepootjes (gedroogd). In het stuwmeer mocht je zwemmen op eigen risico. Petra vond een pin (stekel) van een ystervark. Daarna afzakken naar de farm. Het laatste stukje kwamen Jan (meer dan ik) een "wilde pauw" tegen. Bij aankomst kregen we verrukkelijke vruchtensap, waar iedereen wel aan toe was. Met lunch uitgebreid luieren op het gras. Nog een kleine rondleiding door de fruitdrogerij, nog allemaal handwerk, en met gedroogde nectarines en perziken via de Spar terug naar Kliprivier Park waar we bijna allemaal te water gingen. 's Avonds gedeeltelijk zelf koken, gedeeltelijk uit eten.

Josefine.

ZATERDAG 24 FEBRUARI

Van Tulbagh naar Kagga Kamma in de Karoo woestijn.

Nog maar net op weg zien we op de brug een bavianen familie.

Hans determineert in het busje grassen waaronder het Harig vingergras, ook in Nederland voorkomend, we bekijken onder de loep deze ware schoonheid. Repens, het witgepluimde gras in de bermen, het lievelingsgras van Hans, ook Natal-rooipluim genoemd.

Links een prachtig panorama met Wellington. We missen het busje van Carin, die de afslag voor Wellington was ingeslagen, wat een veel kortere afstand bleek. Na een uur wachten en zoeken rijden we door naar Ceres voor wat boodschappen.

We zien verschillende karan Heilige Ibis groepen op 500 meter staan we, als we de Gydo-pas bekijken. Een ruim dal met verschillende water-bassins voor landbouw en fruitteelt. In een waterplas langs de weg ook Steltkluten en trots, statig en 'stadig' zwemt daar de Spoorgans, turquoise oplichtend in de zon.

De grillige rotsformaties in de Karoo woestijn lijken soms op door mensen gestapelde stenen, dan zijn het weer vormen waaruit je mensen, dieren of vogels kun fantaseren. Ook de kleuren, de valse oker tinten, het roze zullen een kunstenaar doen watertanden. Velen nemen er foto's van.

Vlak voor het toegangshek van Kagga Kamma een paar kleine armoedig vervallen personeelwoningkjes. Als we daarna de luxe rotswoningen en hutten bekijken waarin wij mogen logeren zijn we dit beeld nog niet vergeten.

We worden op Kagga Kamma welkom geheten met koel sinaas-appelsap. 18.20 uur vertrekken we met de terreinwagens naar de kloof. Een diepe kloof gevormd door een rivier, miljoenen jaren geleden. De gids legt het verweringsproces uit. Door druk en warmte wordt kalksteen grillig kwartsiet. Bavianen boven op de rots kijken toe. Hij vertelt de fabel van de zadeljakhals die verliefd werd op de zon.

Bij de ondergaande zon versterven de kleuren langzaam.

Na het diner maken we een nachttoer. De wilde Afrikaanse kat en de Gemsbok hadden we nog niet gezien. We worden geattendeerd op de schitterende sterrenhemel met het zuiderkruis en de planeten. 's Nachts zien we vanuit de rotswonig deze sterrenhemel langzaam verschuiven. Vanuit de hutten zal dat minder zichtbaar zijn geweest.

We voelen ons rijke stinkers die niet naar de bijbel leven.

Ina Boelaars.

AANVULLING DOOR SUUS.

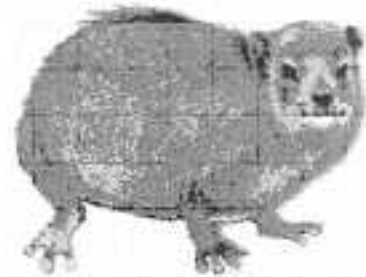
Uitleg van Gary met sundowner.

We gaan in trucks voor een tocht naar de canyon. Mobi uitzicht! De laatste 800 m lopen we door zand, woestijnvegetatie en rotsjes. Aan de rand van een zijdal van de canyon is een mooi uitzichtspunt. Ieder een zoekt een zitplaats op de rotsen en krijgt z'n bestelde sundowner. Dan gaat Gary vertellen over het ontstaan van dit landschap.

Vroeger zaten alle continenten aan elkaar. Madagscar, Zuid-Amerika, India, Antarctica en Australie dreven weg en Zuid-Afrika werd opgedrukt, waardoor de bergen ontstonden. (250 miljoen jaar geleden).

Dit landschap is 320-350 miljoen jaar oud, de bodem is gevormd door zee sediment, wat is te zien aan de fossielen die gevonden worden. De steen is zandsteen en kwartsiet (dit is samengedrukte zandsteen en dus harder en minder erosiegevoelig). Toen de continenten nog verbonden waren stroomde hier een grote rivier die in een binnenzee uitmondde, daarin leefden wormen, molusken en trilobieten ("seascorpions"), die wel 1,70 m groot werden. De meeste fossielen zijn te vinden bij de riviermonding. De binnenzee was door verdamping heel rijk aan mineralen. De huidige rivier (Riet rivier) stroomt wel naar de oceaan. Dit gebied is geologisch stabiel.

In het westen houden de Skurver bergen de regen tegen. Aan de Westzijde valt de regen, daar is de meeste erosie. Hier valt 100-300 mm/jaar, meest in de winter in de vorm van sneeuw, die dan vooral op de bergen blijft liggen. Soms valt er helemaal geen regen. De canyon loopt N-W en is 40 km lang en 500 m diep en 15-13 miljoen jaar oud. De vegetatie behoort tot het Karoo-type met nog wat Protea's als herinnering aan de Kaapse flora.

Zwarte arend.

Aan de overkant op een rotsrichel is een nest van een zwarte arend, maar de vogels zijn er nu niet. In juni is het broedseizoen voorbij. De eieren worden enige dagen na elkaar gelegd, de jongen komen dus ook na elkaar uit het ei. De oudste doodt de jongeren. Er blijft dus 1 jong over. Omdat de arend kleine zoogdieren eet, en ook wel lammeren, wordt hij lammervanger genoemd en werd bestreden met gif. Daardoor werd de soort bedreigd en werd een beschermingsplan ingesteld. Nu na 20 jaar is de soort niet meer bedreigd.

Luipaard.

Er leven hier 300 luipaarden, die elk een groot (400km²) territorium hebben omdat het gebied zo voedselarm is. De dieren zijn daarom klein. De mannetjes wegen 35 kg, de vrouwtjes 40 kg. In het Krugerpark zijn ze 2x zo zwaar en groter. Doordat ze zo klein en licht zijn, kunnen ze geen grote prooidieren aan en zijn ze ongevaarlijk voor mensen. Alleen de schapenboeren zien ze liever niet.

San (Bushmen).

De San geloven dat vroeger alle dieren mensen waren. De godheid nodigde sommige mensen uit om in de bomen te leven en veranderde hen in apen. Anderen werden uitgenodigd onder de grond te leven en ook zij werden in dieren veranderd. Deze godheid was een echte shapeshifter. Evenals andere oude volken, zoals de aboriginals en de indianen, kennen de San verhalen door overlevering, o.a. over het onder- en opgaan van de zon.

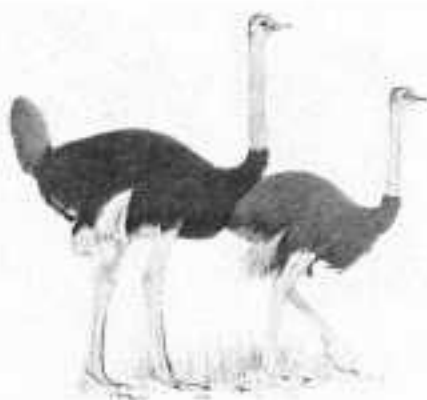
Zadeljakhals, stekelvarken en de zon.

De zadeljakhals en het stekelvarken wonen onder de wortels van de kameelacacia, met gangen en holen. De zadeljakhals hoort van een mooie jonge vrouw, die aan de rand van een meertje zit. Hij gaat erheen, wordt verliefd en nodigt haar uit zijn paleis met zalen en gangen te komen bekijken. Ze mag op zijn rug zitten en zo meerijden. Maar deze jongedame, de zon, is zo heet dat de zadeljakhals zijn rug verbrandt. Vandaar dat hij nog steeds een zwarte rug heeft. Hij krijgt genoeg van de jongedame en kruipt onder de wortels door. Zij blijft vast zitten.

De zadeljakhals gaat naar het stekelvarken en vertelt over de mooie jongedame. Die gaat vervolgens nieuwsgierig geworden, op zoek, vindt haar en zal haar bevrijden. Dan valt ze op zijn rug en verschroeit ook hem. Hij graaft snel verder om haar te ontkomen, maar steeds rolt de zon weer op zijn rug, waardoor hij steeds meer zwarte strepen op zijn stekels krijgt. Hij graaft steeds harder, maar raakt uitgeput. Eindelijk, ver naar het oosten, komt hij boven de grond, de zon rolt achter hem aan en is bevrijd uit de aarde. Zo komt het dat de zon in het oosten opkomt.

ZONDAG 25 FEBRUARI

Volgens programma 's ochtends excursie Kagga Kamma. Daarna transfer naar Grootrivier en Mount Ceder via toeristische route.

Ina en ik slapen in een neggrot maar ons onderkomen ziet er wel mooi uit. Wanneer ik om 6.30 uur wakker word zie ik de bergrug voor mij van boven naar onder door de zon roze kleuren waarna ook het hele dal in de zon komt en wij heerlijk in de schaduw op ons terras zitten thee te drinken.

Voor ons een laag droogtestruikje met een klein wit verlaat bloempje.

Om 7.30 uur klimmen wij in een terreinwagen. (Nico en Gerard hadden vannacht een grondeekhoorn in de kamer die aan de etenszak zat te knagen). We rijden met 2 terreinwagens het natuurreservaat in de rondte en de oogst is 1 bontebok, 7 struisvogels, 2 springbokken, 3 blauwe wildebeesten, nog eens 2 struisvogels met 6 jongen, 3 wildebeesten met 1 jong, 12 burchell's zebra's waarvan 3 jongen.

Ergens in "the middle of nowhere" krijgen we een ontbijt aangeboden dat zoals te doen gebruikelijk is, voor veel mensen te veel is maar nadat wij een zak met etenswaren zijn kwijtgeraakt (waarschijnlijk geniet het campingpersoneel daar nog van) ga ik zout en peper sparen voor het geval dat wij nog eens moeten koken.

Bij terugkomst leveren we de bagage in bij de busjes en klimmen weer in twee terreinwagens, nu om de rotstekeningen van de bosjesmannen te zien en om iets te leren over hun cultuur. Door mijn doofheid kan ik die aardige Gary totaal niet volgen. (Het verhaal komt van iemand anders). Nadat ik mij met de tweede chauffeur onder een overhangende rots verschuil, vertoont zich een "koggelman" of

wel een egame en bij het tweede plekje maak ik een foto van een rotstekening die een "Ossewa" moet voorstellen.

Als we terugzijn bij de lodge staat er een warme lunch klaar. De kok legt mij precies uit wat ik moet eten wat heel lekker is. Het is bijna tijd om te vertrekken en dan komt er klein kindje binnen gekleed in een schaamlapje van een dierenhuid bij de receptie. Wanneer de receptioniste het opmerkt, gaat ze mee om 2 busjes frisdrank te halen. Het kind vertrekt waarna de receptioniste ons uitnodigt om 200 meter te lopen en een bosjesman-kampje te zien. Zolets laat je je dus niet ontgaan en wij komen bij een paar hutjes, gemaakt van Restio's en bevolkt door enige echte bosjesmannetjes en vrouwtje + kind gekleed in zo goed als niets en wij worden uitgenodigd enige "necklaces" te kopen, gemaakt van natuurlijke materialen.

Vervolgens de busjes in en het terrein af. De poortwachter, bosjesman, opent voor ons met een grote zwaai het hek. Ook na het hek bevinden we ons nog steeds in de badlands van kwartsiet met soms zeer wonderlijke formaties waar natuurlijk foto's van moeten worden gemaakt.

Ver weg in dit droge land zien we plotseling een rijtje bomen. Mijn enige oplossing hiervoor is, dat daar onder de grond een waterader moet lopen. Voor Grootrivier nog een foto-stop bij een behoorlijke plek met Erica curviflora, waar ik van de gelegenheid gebruik maak om tegelijk thee te drinken. En dan komen wij aan bij de Lodge Grootrivier.

We worden ontvangen met een heerlijk vruchtensapdrankje en dan moeten de "huizen" in dit geval verdeeld worden. Ik vind dat wij met ons zessen het mooiste huis hebben op de mooiste plaats. Drie slaapkamers en drie badkamers, een keuken met van alles erin en zelfs planten in de kamer. We zitten vlak bij de rivier met een heerlijke zwemplaats waar je gemakkelijk vanaf stenen in het water kunt komen. Het water is volledig helder. Het enige probleem is dat het aan het eind van de zomer niet erg diep is zodat je je knieën soms aan de stenen stoot. Naast de zwemplaats de Kaapse watergentiaan waarvan de bloempjes na ca. 15.00 uur zijn gesloten zodat je denkt dat hij uitgebloeid is. Om 20.00 uur diner, 20 minuten lopen maar eigenlijk lijkt de tijd veel korter. Ook het diner is goed verzorgd. Op de terugweg worden we begeleid door de stallantaarn van Kees zodat ik de hele weg mijn zaklantaarn niet nodig heb. En dan komen we in een heerlijk maar veel te warm huis en is het een kunst om in slaap te vallen. Mij lukt dat opperbest maar niet iedereen blijkt zo'n geluksvogel te zijn.

Bep van Geldermalsen.

AANVULLING DOOR SUUS.

Uitleg van Gary (archeoloog) tijdens de Bushmen-culture-excursie.

De bushmen bestaan al 200.000 jaar en zijn daarmee de oudste moderne mensen. Tussen toen en nu zijn er wel verschillen, voornamelijk in schedelbouw. Nu: bovenzijde schedel meer gebogen, oogholte, kin. Toen: bovenzijde schedel vlakker, uitstekende wenkbrauwboog, geen kin.

Bij de 1e tekening.

Algemeen.

De San geloofden in religieuze tekens en omens, zo is de eland een religieus symbool en wordt vaak klein, soms groot, afgebeeld. De eland volgt de stem van de godheid: waar de eland heen gaat is ook de godheid. Tekeningen werden gemaakt door sjamanen die uit hun trance ontwaakten en afbeeldden wat ze gezien hadden. Ze gebruikten vlakke rotsen als een soort spiegel. Hier zien we 5 mannen die worden afgebeeld met grote stevige voeten. Symbool voor hardlopen?

Een vrouw met een dik achterwerk. Dat wordt als aantrekkelijk beschouwd, symbool van vruchtbaarheid en misschien ook voedselreserve. De mannen zijn afgebeeld zonder wapens, wel een draagzak en een hoorn, misschien heeft de laatste figuur een speer. Het is geen jachttafreel, want dan zou er geen vrouw bijstaan. Alleen mannen gaan op jacht. Vrouwen verzamelen allerlei voedsel.

De mannen zijn waarschijnlijk sjamanen omdat hun lichamen zijn versierd met streepjes. De figuren zijn heel lang, dat klopt niet met de werkelijkheid, de mensen zijn nl. maar 1,50 m. De mensen die tegenwoordig anders zijn gaan leven en eten en meer eiwitten binnen krijgen, blijken groter te worden. De San zijn voor 80% vegetariërs, 20% van hun voedsel bestaat uit vlees en honing. Er zijn verschillende theorieën waarom de figuren zo lang worden afgebeeld:

1. Sjamanen zijn spirituele figuren, die in hun trance buiten zich zelf treden en kunnen vliegen, naar andere volken en zelfs naar de maan. Zij blijken gegevens te kennen bv. van de maan ver voor de eerste astronaut Neil Armstrong daar geweest was en van andere volken, waarmee ze nooit in contact zijn geweest. Ze kunnen ook via bronnen en spleten in de rotsen naar de onderwereld gaan. Er worden tekeningen van figuren gevonden die half uit rotsspleten komen. Deze reizende figuren worden als lang uitgebeeld.
2. Ook de schaduw is belangrijk, daar zit je geest in. In ochtend en avond is de schaduw lang, dus belangrijk. Als je geen schaduw meer hebt ben je dood.

3. Mensen in trance rekken zich vaak uit. Later kunnen ze ook dubbelklappen en een bloedneus krijgen, ook dat zie je afgebeeld.

Sjamanen die uit hun trance terugkeren hebben boodschappen van voorouders of adviezen voor genezingen. Er zijn ook sjamanen die regen kunnen maken.

De tekeningen zijn bijna overal ter wereld van dezelfde kleur, doordat er natuurlijke kleurstoffen werden gebruikt. Voorwaarde is de aanwezigheid van lagen ijzerhoudende klei, die gedurende miljoenen jaren zijn verhard en nu bekend zijn als oker en hematiet. Slechts enkele vrouwen waren gerechtigd deze stenen te branden en ze bruikbaar te maken als verfstof. De steen werd fijngemalen tot poeder en ver mengd met bv. olie en vet om het watervast te maken. Er werden vele laagjes aangebracht, zodat de verf diep in de steen doordrong. Door latere oxydatie van de bovenlaag werd zelfs een beschermend laagje gevormd. Verschillende kleuren werden door toevoeging verkregen, zwart ontstond door mengen met mangaan of houtskool, geel door lichter gekleurde steen, wit door krijt en mest, blauw en paars door mengen met vruchten. De rode oker blijkt het beste in de ondergrond door te dringen, andere kleuren, vooral wit zijn vaak verdwenen, waardoor onvolledige mens- en dierfiguren overblijven, zoals de opvallende hookhead mensfiguren.

De rotstekeningen vormen de geschiedschrijving van de San, aangezien er geen schrift bestond. Om de tekeningen te dateren zijn diverse methodes gebruikt, o.a. de koolstof-14-methode (radio-actieve methode). De meeste tekeningen zijn niet ouder dan 7000 jaar. In de 3000 jaar daarvoor is het klimaat in de Cederbergen waarschijnlijk niet geschikt geweest voor bewoning.

Ook aan de hand van de afbeeldingen is een datering mogelijk. Buffels zijn n.l. 1000 jaar geleden uitgestorven en afbeeldingen van ossewagens, paarden of zeilschepen kunnen niet ouder zijn dan 350 jaar, omdat toen de eerste Europeanen hier kwamen.

De afgebeelde dieren waren geen objecten voor jacht of voedsel. Uit onderzoek van botresten die gevonden werden in de woonplaatsen blijkt dat ze wel kleine antilopen, grijsbokken, klipspringers, klipdassen, schildpadden en hazen aten. Deze waren kennelijk te gewoon om ze af te beelden.

De grote dieren hadden dus meer te maken met symbolen van hun geloof, ze waren ook veel te groot en te zwaar om door deze kleine mensen bejaagd te worden. Vrouwen verzamelden voedsel dus zijn vaak afgebeeld met een graafstok en een zak om hout, groente, fruit of schildpadden te verzamelen voor hun familieleden.

Mannen gingen op jacht, het vlees werd gedeeld met de hele groep. Delen is heel belangrijk bij de San. Vrouwen worden wel afgebeeld met een soort rokje, of in trance in gebogen houding. Vrouwen zijn ook symbool voor water en geboorte en worden ook wel als antilope uitgebeeld.

Mannen staan symbool voor vuur en jacht. Vliegende sjamanen worden uitgebeeld met de armen opzij, voorzien van veren. Mensen in trance blijken, in elke tijd en overal, dezelfde symbolen te zien, zoals spiralen, zigzag-lijnen, roostervormen en driehoeken. Deze komen overal ter wereld in rotstekeningen voor.

De laatste tekening toont een sjamaan met een lange penis en groot scrotum, symbool voor een goede minnaar. Sjamanen bezaten vaak genezende krachten.

Positieve en negatieve kracht, links en rechts van de navel in de richting van de handen.

Alle symbolen worden de laatste tijd bestudeerd en gebruikt om meer te weten te komen over het leven van de mensen die ze op de rotsen vereeuwigen.

Bij een nagebouwde San-hut.

Deze hutjes worden gemaakt van takken en bedekt met restio's, welke worden vastgeknoopt met sisal. Men had een platte steen en een handsteen om meel te malen en pigmenten fijn te maken van steen en ijzeroxyde. Alleen een vrouwelijke sjamaan maakte de pigmentsteen door hem in vuur te branden.

Mannen gebruikten een kleine magische pijl en boog om een vrouw te krijgen. Ze schoten onder het uitspreken van magische woorden een pijltje tegen het achterwerk van een vrouw. Pakte de vrouw het pijltje op dan betekende dat "ja", zo niet, dan werd de schutter afgewezen.

Voor de jacht werd een boog gemaakt van een buigzaam hout, dat werd ingesmeerd met elandvet. De snaar werd gemaakt van een dunne reep huid, daar werden ook muziekinstrumenten van voorzien. Een oudere boog had een dubbele bocht.

Ook werden lichte speren gebruikt, die uit twee delen bestonden, het voor stuk met de punt kon vervangen worden. Speren en pijlen werden voorzien van stenen of ivoren punten. Er werd plantaardig of dierlijk gif gebruikt, wat echter niet aan de punt werd aangebracht. Dierlijk gif werd geleverd door spinnen, scorpioenen, slangen of kevers en werkte verlamdend, waardoor de geraakte dieren benaderd konden worden. Plantaardig gif werkte op het hart, het dier kon geen urine meer kwijt, wat uiteindelijk dodelijk is. Om het geschoten wild te kunnen consumeren moest het vlees om de wond heen direct weg gesneden worden.

Er waren 3 soorten pijlpunten: Een soort staafje of twee losse stukjes met scherpe zijkanen. De gekartelde driehoekige vorm is hier zeldzaam.

Belangrijk waren de schrapers:

- wat bol van boven en vlak aan de onderkant, de duimnagel-schrapers.
- langere schrapers (blades) die in een stokje gestoken worden. Deze blijken 15 x scherper dan een scheermes te zijn. Ze zijn wel sneller versleten en niet te slijpen. Als je de scherpe kant onder de microscoop vergelijkt met een scheermesje, dan blijkt de eerste een rechte lijn te zijn en de tweede een hakkelige lijn.

Andere gebruiksvoorwerpen:

- Een struisvogelei als waterfles. Om het water koel te houden, werden de eieren begraven. Het water blijkt jaren goed te blijven.
- Een hol pijpje van been, dat werd gebruikt:
 - a. Om te roken met zoets als tabak,
 - b. Om medicijn te inhaleren. Hierdoor kon men in trance raken. Dit gebeurde vooral door aankomende sjamanen (in hun leertijd) bv. door via de neus te inhaleren. Hiervoor werden planten gebruikt.

Andere methoden om in trance te raken zijn:

- a. De hele nacht zingen en dansen.
- b. Zelfhypnose.

Suus Houtman.

MAANDAG 26 FEBRUARI

Een dag aan de rivier.

's Morgens om 6 uur uit de veren om in alle vroegte en koelte te kunnen vogelen. Meteen al een discussie over de verschillende tapuiten die bij het huisje van Bep rondvliegen. Na raadpleging van de boeken wordt de conclusie getrokken dat naast de "gewone", ook de Karoo spekvreter hier rondvliegt. Tevredeheid alom.

Recht tegenover het huisje geeft een groepje Dwergaalschovers overnacht. Halverwege een mooie waarneming van een Rooiborstspierwer. In de buurt van het theehuisje bij de rivier is er de ontmoeting met de groep van Carin. Gezamenlijk rukken we op naar de ontbijt tafel. Onderweg wordt er nog van alles gezien, o.a. een Slangenhalsvogel en talloze Muisvogels.

Het ontbijt valt er goed in. Koel vruchtensap, musli, yoghurtjes, fruitsalade, eieren, tomaten, uitgebakken spek, toast en koffie of thee. De Boele's komen met het geweldige idee om de lunchpakketten persoonlijk langs te komen brengen bij de huisjes. Niemand is hier uiteraard op tegen.

De plantjesmensen gaan in de verzengende hitte op pad om wellicht een berg te beklimmen. In de nabijheid van de twee zes-persoons huisjes kwam de excursie echter abrupt ten einde. Te warm. Alleen de onverschrokken Jan Hermans ging nog op vlinderjacht.

Carin en Thea kwamen nog op koffievisite bij het huisje van Bep om de Karoo-tapuit te kunnen bewonderen. Vervolgens werd het in dit huisje siesta, onder het motto niets moet, alles mag.

Er werden uitjes geknapt, wasjes gedaan, verslagen opgesteld, gelezen, geborduurd (Bep) en rooibos-thee gedronken.

Wandelend langs de rivier kwam de associatie op met de Camera Obscura, hoe warm het was en hoe ver.

Zo'n halve rustdag doet de gemiddelde KNNV'er goed. Alles kan op zijn plaats worden gezet, zodat er morgen op weg naar Clanwilliam weer volop ruimte is voor het opdoen van nieuwe ervaringen.

In de namiddag is er in het huisje van Bep nog tijd voor warme bouillon en een verkwikkend bad in de rivier. Men maakt zich op voor het drie-gangen menu.

Het was een "schone" dag.

P.S.

Zo'n dag aan de rivier is in het gastenboek van ons huisje gekarakteriseerd als:

- beslis onoortreflik, dankie
- heaven on earth
- balsem vir die liggaam + geest
- lekker wegbreek
- besonders prettig
- ons kom weer, pure pret
- baie geniet, vertrek met seer hart

Gerard.

DINSDAG 27 FEBRUARI

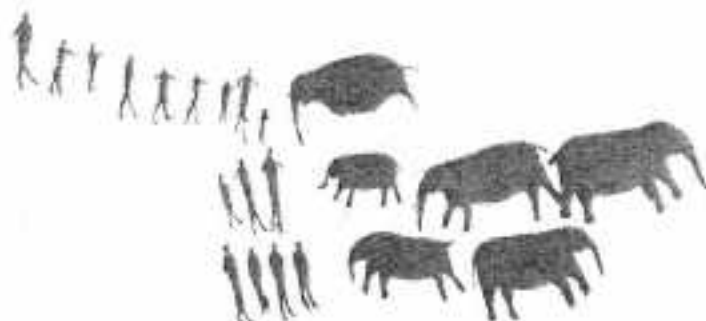
Transfer Mount Ceder naar Clanwilliam.

De vroege vogelaars Thea, Carin en Marie-José openen de dag, de zwemsters Petra en Josefien volgen want de rivier lokt, de inpakker Bert is op tijd gereed om eventuele tassen in de bus te laden en tenslotte reppen de uitslaapsters Heleen en Anneke zich door het huis om uiteindelijk allemaal op tijd te zijn voor het majestueuze ontbijt. Als werkelijk iedereen zijn prive rekening heeft voldaan, en Jaen ontzenuwd heeft dat er een rotstekering op een steen gevonden zou zijn op het pad naar ons 8-persoons huisje (de fantasie had weer de overhand gehad) vertrokken we.

Jaen en André zwaaien ons opgewekt uit, opgelucht waarschijnlijk dat ze hun eerste grote groep met goed gevolg opgevangen en verzorgd hebben.

Het programma voor vandaag is wederom in verband met kans op oververhitting bijgesteld.

Op weg, via een klein begraafplaatsje van "wagens", waar o.a. de betovergrootouder van Jaen ook rust, naar Matjiesrivier, waar ons een geweldig gave rotstekering wacht in de Olifantsgrot, een erfenis van de San.

Onder de indruk van kleur en vorm, vele grootse rotsformaties en de hitte, gaan we verder naar de Stadsaal grotten waar nog meer te zien zou zijn aan o.a. rotstekeringen. Na lang zoeken langs de rotswanden en in de grotten (Pik Botha heeft ook z'n naam in de wand achtergelaten) besluiten we tot een lunchpauze. Heerlijk "koel" om hier onze kant-en-klare lunchpakketten te veror-

beren. In een rustig tempo volgen we de prachtige, stoffige en hobbelige weg tussen heuvels en bergen. Mooie vergezichten voor- en achteruit. De beloofde zwempartij rond het middaguur ging niet door, want: geen water in de poelen. Her en der springen we nog uit de bus om uitzichten op ons in te laten werken. Wij zijn de "vogelbus", voor ons is het een rustige dag vandaag, en we komen niet voor elke struik de bus uit. Dus de ericavelden laten we voornamelijk links liggen. De weg wordt zanderiger, ribbeliger en op het hoogste punt met geweldig uitzicht over het meer bij de Clanwilliam dam en in de verte onze nieuwe accommodatie in natuurreservaat Ramskop is het hoog tijd voor een leuke voorband. Tsjie.... binnen afzienbare tijd wordt er getelefoneerd, gebruiksaanwijzing gelezen, reserveband gevonden, auto opgekrikt, en niet te vergeten de plastic gevarendriehoek midden op de zandweg gezet. Nog even de band "erom" en klaar als Kees komt kijken (na een waarschuwing van een voorbijganger) wat er aan de hand is.

Op naar de accommodatie, gekoelde huisjes vier dagen lang. We strijken toch enigszins oververhit neer, straks nog even boodschappen doen in de Spar uiteraard. Vanavond een sobere fruitachtige, bouillon en broodjesmaaltijd na de twee copieuze maaltijden te Mount Ceder.

Op tijd naar bed want morgen weer vroeg klaarstaan voor een uitstapje.

Was getekend, Heleen. Ons geniet!

WOENSDAG 28 FEBRUARI

Hoewel wij afspraken om 6 uur op te staan was het toch een te vroeg tijdstip. Vroeg omdat onze discussie de avond tevoren lang doorging. De email-perikelen in het Strassburger Hotel gaven daar-toe aanleiding. Hans en Erik waren de laatsten voor de afrekeningen en Erik kreeg de rekening gepresenteerd van 75 rand plus 60 rand voor de e-mail. En omdat ik dat bedrag exorbitant vond ontspon zich

een merkwaardig tafereel. De hoteleigenaar zette het bedrag direct om in nul rand, ook al vond hij het bedrag in overeenstemming met wat de plaatselijke computer-leermeester correct vond (12 rand per minuut). En de inschatting was 5 minuten. Zodat de client begrip moest tonen met de autoriteit van de dorpsdeskundige en de autoritaire eigenaar een gesprek over de onzinnige inschatting onnodig vond. Dit was voor Hans en Erik aanleiding om zich te beperken tot alleen de kosten van de maaltijd. Het ging zelfs verder. De contactgestoorde eigenaar had niet meer het vermogen om ook het geld van wijn en maaltijd van Hans en Rinie te incasseren. Een onbevredigend gevoel bleef, ook na de uitgebreide, voedzame maaltijd, de voortreffelijke thuisrit met Nellis en Philip en de nachtelijke gesprekken met ons drieën daarna.

Goed we waren om 6 uur op, we gingen keurig om half acht bij Nellis en Kees in de busjes. We oefenden met de mobiele telefoon; zulks had Bert ons aanbevolen. En de hitte was nog draaglijk. De plek Algeria werd al om 8.30 uur bereikt waardoor we alles van de vorige avond op-zij konden zetten om 1,5 uur aaneengesloten te kunnen klimmen, teneinde de waterval in al zijn koele pracht te kunnen aanschouwen. Onderweg was er eigenlijk geen tijd voor waarneming. Het was af-zien, druppels met lichaamszouten seipelden langs het lichaam en de bloes kon volkomen doorweekt te drogen worden gelegd op een zonrijk rotsblok. De enkele waarnemingen beperkten zich tot de cypresachtige boom met kleine kegels, *Widdringtonia cedarbergensis*. De loketdame spreekt oprecht zorg uit voor onze gepensioneerden die bij deze buitenissige omstandigheden toch maar niet de klim moeten trotseren. Doch Kees meldt vol trots dat we hier te maken hebben met KNNV'ers, rijp en groen, jong en oud, maar met een staat van dienst waar de gemiddelde toerist zich niet mee kan meten. Carin vermeldt nog dat ze tijdens de klim twee *Wittruggieren* mochten waarnemen boven het dal. Daaraan gekoppeld vraag ik door over de gieren in Europa, Spanje, waar talloze waarnemingen waren rond de groep van grote roofvogels. Thea wijst ons nog bij de waterval op *Drosera hiliaris*, een zonnedauw met lange grasachtige blaadjes. Een eenzame *Lacerta* schuift voor onze voeten, terwijl Nellis meldt dat Kees een *Stapelia* soort heeft gezien en dat we op de helling menig *Protea laurifolia* kunnen aanschouwen aangevreten door allerlei bladinsekten en blauwig van gloed.

Marie-José biedt mij sunbloc factor 22 aan omdat zij inziet dat de kuiten van mij enige aandacht vragen.

Onder op het kampterrein raak ik in gesprek met een ouder Duits echtpaar. Zij genieten elk jaar een aantal maanden van Zuid-Afrika, hebben in de jaren zeventig in het land gewerkt met theaterwerk. Het is half twee en ik bemerk dat ik nog als enige bij het water ben. Stella komt langs om nog een foto te maken. En als ik opstap ben ik nog net op tijd om met Kees terug te rijden. Ik val in slaap, berust in m'n lot en wordt opgeschrikt door het stopmoment op de bungalow plaats.

Een koele drank in ons huisje brengt me weer tot leven. Met Rinie praten we wat over hoe we onze vrijgezellentijd hebben doorgebracht, hoe we op kamers zaten en hoe we uiteindelijk de experimenten afrondden in een blijvende vorm van samenleven.

Na een zwempartij in het stuwmeer, samen met de dames Marie-José en Rinie, vervolgens te hebben gedoucht, kwam ter afwisseling onze Kees met een voorstel, unaniem kiest ons huisje voor de rit naar zee, Strandfontein.

Rond zeven gaat een tiental met Carin naar het Etablissement Olifant..., alwaar we een uitstekend maal voorgeschoteld krijgen. De koedoe en de spiesbok hangen boven ons hoofd, terwijl we er vooraf nog van een koele drank genoten. De dag zit er op, we zijn tevreden, morgen naar zee.

Erik Jongejan.

DONDERDAG 1 MAART

Deze dag staat in het reisprogramma te boek als rustdag. Maar doordat de hitte nogal wat reisonderdelen doet inkorten of vervallen, heeft de reisleiding voor deze dag besloten, toch een reisprogramma aan te bieden. Er is veel animo voor: iedereen gaat mee.

Maar eerst nog een minder goed bericht over de afgelopen nacht, want zoals eenieder weet: goed nieuws is geen nieuws. In de loop van de kleine uurtjes zijn enige van onze huisjes bestormd door mierenkolonies. Bij het huis van Gerrit bestond de hele vloer uit mieren en bij het huis van Kees moesten hij en Stella het bed delen met duizenden ongewenste medebedgebruikers.

Om halfnegen is iedereen startklaar. Aanvankelijk zou Clanwilliam ons meest noordelijke reisdoel zijn maar door het ingelaste extraatje komen we nog iets hoger. Via Trawal, Klawer en de zuidzijde van Lutzville gaan we richting Papendorp. Hoe dichterbij de kust komen, hoe bewolchter het wordt. Onderweg zien we onmetelijke vlakten fynbos afgewisseld met wijnbouwgebieden. Aangekomen aan de kust, verkeren we in een on-Afri-

kaans klimaat. Na dagen van rond de veertig graden, ineens een aangename koelte van 20 graden lager. Op goed geluk en zonder enige voorkennis verlaat Kees de R362 (klinkt mooi, maar het is gewoon een gruispad) en rijdt naar Papendorp, een onooglijk vissersdorpje aan de kust, waar een binnenzee vrij ver het land in komt: de "Olifants". De vogelaars onder ons kunnen in ruime mate genieten van allerlei steltlopers, flamingo's, verschillende reigersoorten, pelikanen etc.

Heel aardig is het om hier onze kluten tegen te komen op hun overwinteringsplaatsen. Een hele fraaie vogel hier was ook de Bokmakarie. Ook de vegetatie is hier heel bijzonder. Het grootste deel zouden wij indelen in de slijkgrasklasse. Jammergenoeg vermeldt geen van de boeken die ik heb gekocht iets over deze slikken. Er staan zeer veel zeekraalachtigen in verschillende soorten maar ook Limonium's en grote pollie van een voor mij onbekende Juncus-soort. Het kenmerkende van de vele prachtige boekwerken die hier te koop zijn, is het afbeelden van fotogenieke bloemen en planten. Zoutminnende planten zijn dit meestal echter niet, vandaar dat ze niet in de boeken zijn vermeld. De hogere delen zijn eveneens interessant met soorten als prachtig bloeiende Haemanthus, Geranium's, Aloë's en Euphorbia's.

De reis zet zich voort richting Strandfontein. Onderweg wordt nog diverse malen gestopt om naar enige planten, maar meestal naar vogels, te kijken die aan deze kustzijde ruim vertegenwoordigd zijn. Aangekomen in Strandfontein blijkt dit een soort Zuid-Afrikaanse badplaats te zijn die, nu de zomervakanties voor de Afrikanen voorbij is, volledig uitgestorven blijkt te zijn. We overvallen het enige, nog in bedrijf zijnde restaurant. De eigenaar, die niet meer is ingesteld op zoveel klandizie, vertrekt geen spier begint de bestellingen van 24 hongerige magen te noteren. In toch nog een redelijk tempo kwamen de borden op tafel. Bij het afrekenen hoor ik van de eigenaar hoe hij dat had opgelost: Hijzelf stond in de keuken de gerechten klaar te maken. Voor het serveren had hij de aanwezige plaatselijke gasten gecharterd die daarvoor net een pilsje zaten te drinken! Daarna keren we om half drie huiswaarts want het is nog twee uur rijden voor we de hitte van Clanwilliam bereiken.

Hans.

VRIJDAG 2 MAART

Om 7.30 uur wordt vertrokken naar het noordelijk deel van de Cederberge. Het belooft weer een warme dag te worden. Via de R346, richting Calvinia, rijden we naar de Pakhuispas. Het landschap van de Pakhuispas bestaat uit reusachtige roodgekleurde zandsteenrotsen, miljoenen jaren geleden hier neergelegd in prachtige formaties. De vegetatie is overwegend bergfijnbos met veel restio's en protea's.

Rond 8.25 uur bereiken de busjes Traveller's Rest, een rommelige verzameling huisjes waar de permit voor onze tocht wordt opgehaald. De wandeling die vandaag op het programma staat is bekend als de route van de Sevilla trail. De Sevilla-trail is een gemarkeerde route, die voert langs diverse rotstekeningen van de San. Het landschap dat we betreden is eveneens opgebouwd uit zandsteenlagen met grote rotsblokken. In het zandsteen zijn op diverse plekken grindachtige structuren herkenbaar. De vegetatie weerspiegelt de kennelijk reeds geruime tijd heersende droogte in dit gebied. Het vegetatiebeeld doet herinneringen oproepen aan dat van Kagga Kamma. Opvallend zijn de veelvuldig voorkomende dode restanten van struiken en bomen. Deze worden afgewisseld met het groen en bruin van soorten als Euphorbia mauritanica, Kapokbossies, de Botterboom (Tylecodon) en Rhus undulata. Meer groen markeert de bedding van de volledig uitgedroogde Brandewijn rivier. De bomen die hier groeien hebben lange smalle, leerachtige bladeren vandaar de naam Cape Sickleaf.

Het scala aan gevonden rotstekeningen van de San bestaat uit diermotieven (Quagga, Eland) en mensen als dansende vrouwen of jagende mannen. Sommige tekeningen zijn nog goed bewaard gebleven, andere hebben de tand des tijds niet goed doorstaan en blijken sterk vervaagd. Nabij site 9 keert het merendeel van de excursiegroep terug naar het startpunt. Twee volhouders in de voorhoede besluiten de route grotendeels uit te lopen. Zij doorkruisen het rivierbed nabij Sevilla, dat bestaat uit enkele nederzettingen. Het rivierbed is tientallen meters breed; witte zandgeulen, die verblinden in het felle zonlicht, wisselen zich af met langwerpige, door struiken en bomen begroeide goed herkenbare eilanden. Het vogelleven in dit gebied is arm; af en toe laat een bergtapuit zich zien of horen. De terugweg wordt vervolgd via een mul zandpad dat uitkomt op de hoofdweg.

Alarmerende Schildraven maken ons attent op twee cirkelende roofvogels. Het blijken Dwergarenden te zijn die gebruikmaken van de thermiek.

Rond 13.00 uur komen de laatste deelnemers aan bij het startpunt, waar ze door het busje van de reisleider worden opgepikt.

De tocht naar Clanwilliam wordt afgewisseld met diverse fotostops. Aan de vogellijst van deze dag worden toegevoegd: Nijlganzen, Knobbelmeerkoeten, Grijszwam en Smidsplevier.

Op één locatie ontdekken we het bloeiende bolgewas *Bulbine aloides*. De prachtige gele bloemen hebben geel behaarde meeldraden.

Om 14.00 uur rijden we voldaan de campsite van Clarwilliam op.

ZATERDAG 3 MAART

Om zes uur opgestaan. Voor het eerst bewolkt, geen wind en toch nog warm. Vorige dagen was het 's nachts onbewolkt en koelde het heerlijk af. Bert en Thea gingen met een stoel op het grasveld zitten, terwijl Carin uit een ander huisje uit haar slaapkamer ook mee keek naar de vertrekkende vogels van hun nestplaats. Grote groepen Koereigers, wat Heilige ibissen. Vanochtend vonden wij geen slapende bewaker achter de braaiplaats.

Ontbijt en ondertussen lunch klaarmaken. Wat zullen wij er nu voor opwindends op onze boterhammen mee doen? Cheddar kaas en plakken komkommers. Tomaat los mee en misschien een hard gekookt ei. Het drinkwater uit de kraan was hier niet echt lekker, zwaar chloorhoudend, dus mineraalwater. Dit sloegen wij met flessen van 5 liter in. Dit water werd ook voor koffie en thee gebruikt. Om 8 uur vertrokken met het busje van Carin waar we met z'n achten in zaten naar het Shell station, waar wij de gerepareerde band ophaalden en de bumper gerepareerd werd. Nu hadden wij weer een reservewiel. Via Paleisheuvel naar Piketberg. Wij begonnen met onze drie busjes van de asfaltweg af te rijden via een schitterende kronkelende trail door de kloof, waarin een riviertje stroomt. Vanwege de aanwezigheid van water heerlijk groen. De zon begon al hoger te staan en het werd al weer warm. Wij zagen schitterende bloeiende *Amaryllis belladonna* met prachtige roze- naar wit verbloeiende bloemen. Een grote verrassing in het vele dorre landschap waar wij tot nu toe door heen reden. *Salvia*, blauwe brem, klipdassies en vele vogels. Ook een schitterend roofvogelnest in de rotsen. (Niet bewoond). De kloof weer uit waarna wij opeens langs een rooibos akker reden en iedereen er uitsprong om te fotograferen. Hier en daar begonnen ze met kleine gele bloemetjes te bloeien. Vorige dag hadden enkele van ons in Clarwilliam de rooibosfabriek bezocht. Als je alles geloofd wat ze zeggen, dan is rooibos onmisbaar voor de gezondheid. Langs de weg 3 bobbejanen in een elektriciteitspaal, schitterend hoe zij zich langs de paal naar beneden lieten glijden, net een stel brandweermannen die zich snel via de paal naar hun brandweerauto's begaven.

Verderop een groot waterreservoir waar nog wel wat in zat (weinig water in de winter gevallen en een exceptionele hete droge tijd er na) aan de oevers voor de vogelliefhebbers veel om van te genieten, maar ook voor niet vogelaars hoor! O.a. de Afrikaanse lepelaar, Hededa ibis, Jakhalsbuiszard, Spoorgras.

Maar op de hobbelige, stoffige, stenige weg, bezweek nu de rechter achterband. Gelukkig was bij het wisselen van de band de auto zelf die voor wat schaduw zorgde. Gelukkig dat we een gerepareerde reserveband hadden. Bert, Anneke en Heleen zijn geweldig op elkaar ingespeeld met het wisselen van de band, weten ook waar alles ligt. (de 2de bandwissel). Maar het is zaterdag en om één uur sluit iedereen voor het weekend! Gelukkig waren de telefoons aan, waardoor Kees gewaarschuwd kon worden. (red.: Helaas zaten we wel bijna buiten het bereik van de straalzenders.) Maar Nelis' busje had ook een lekke band en een andere die ook niet bijster goed meer was. Nu zo snel mogelijk naar een asfaltweg. Kees moest bij ons blijven voor het geval er meer malheurs zouden geschieden. Over de Piekenierkloofpas naar Citrusdal, waar nog een garage, die ondanks dat het over énen was onze banden wilde repareren. De ene helft van de busjes zat in de schaduw in de garage, de andere zat als afrikaanse mussen buiten op een betonnen rand in de schaduw. Ondertussen maakte Hans van de nood een deugd en in de brandend hete zon zocht hij naar grasjes en vond iets van zijn gading in het plaveisel, n.l. Sokkies of Kousiesgras. Ondertussen was het al zo'n half drie geworden, iedereen zat zijn meegenomen lunch op te eten en zijn meegenomen water of wat dan ook te drinken.

Op een goed moment kwam Carin op een lumineus idee om voor iedereen waterijsjes te halen. Alles was gerepareerd en vol goede moed weer verder en zonder stops via Clarwilliam, Graafwater naar Lamberts's Bay. Eerst naar vogeleiland. Wat het niet meer was. Via een betonnen breakwater naar de Jan van Genten, volwassenen, jongen die bezig waren hun vleugels te oefenen maar ook donskui-kens. In de verte op het eiland een groep pelsrobber, daarna door naar ons onderkomen in Eureka appartementen. Niet zo geweldig.

Een groep ging in Lambert's Bay aan de haven vis eten en de rest zo'n 5 km buiten Lambert's Bay in Muisbosskern een open air restaurant aan de kust hun magen vullen. Een heel grappig van prikkelplanten opgebouwde muur waarbinnen allerlei vuren branden waarop de fam. Turner het eten bereidde. Je moest je eigen drank mee nemen. Sappen en water en ijsblokjes stonden er en verder een ongelofelijke hoeveelheid aan eten. Gegrilde vissen, soort van paëlla, ragouts van verschillende ingrediënten. Eigen gemaakt brood, wat uit een speciale op hout gestookte oven kwam met verschillende soorten jams, koffie. Hierna het geroosterde varken en de lobsters. Wij vertrokken onder een geweldige sterrenhemel en een maan die groelende was, maar omgekeerd ten opzichte van het noordelijk halfrond, om een uur of tien naar onze appartementen. Volgende dag weer vroeg op! Was een belevenisvolle dag.

Petra.

ZONDAG 4 MAART

Lamberts Bay – Vredenburg/Saldanha

Eindelijk weer goed geslapen. Dat komt niet door het saale appartementencomplex Eureka (oude meubelen, boiler een halve meter boven het bad, geen balkon), maar door de betere = lagere temperaturen aan de kust. Ik slaap zo lang door, dat een ochtendwandelingetje langs strand en haven erbij inschiet. Bij het ontbijt vertellen de anderen enthousiast over het lekkere eten de vorige avond in de hut aan het strand.

Om half 9 staan de koffers in de busjes en vertrekken we naar het zuiden. Ook de andere busjes hebben vanmorgen de ramen gelapt, dus stofvrij gemaakt. Vandaag volgen we de kust en zullen we regelmatig uitstappen om te vogelen en planten te fotograferen. Het landschap is vrij vlak, kaal door de lage vegetatie en langs zee blonde duinen die aan Schiermonnikoog doen denken. Ik voel me er thuis. Voor de stuifweg langs de spoorbaan heeft Kees al de vereiste permissie van de Railway. De eerste stop is een sluftertje met ondiepe plassen. De naam heb ik niet goed verstaan, maar de beschrijving (red.: van de Wadrijsoutpan) in het boekje van Callan Cohen klopt aardig met wat we gezien hebben. Een eldorado voor de vogelaars, dus de telescopen worden erbij gehaald om flamingo's, vele soorten steltlopers en kaapse talingen te bekijken. Steenbokken lopen in de verte in de vallei aan de andere kant van het spoor.

De Verlorenvlei bij Elandsbaai staat bijna droog, maar er zitten nog lbissen, Afrikaanse lepelaars en een Ooievaar. De plantenmensen komen aan hun trekken bij een Medusahoofd, Euphorbia tuberculosa. Kees laat Carin vandaag een stuk voorop rijden. Bij een drinkbak zie ik als enige Stokstaartjes. Ze zijn verdwenen als de 3 auto's achteruit gereden zijn, jammer voor de anderen. Een goederentrein rijdt langs, het spoor wordt dus echt gebruikt. Na een korte stop wil Nelis, zoals vaker, wegrijden, met een open achterklep. De andere busjes hebben daar nooit last van.

Rond het middaguur arriveren we bij Rocherpan. Het is heet en de zon schijnt fel. De valleien zijn vrijwel drooggevalen. De vogelhutjes bieden wat koelte bij de lunch. Bij de grotere hut met wc's zit een familie te barbecuen in de schaduw van de weinige bosjes, een populair tijdverdrif op de zondag. Onderweg een plantenstop voor de Koningskandelaar (groot en rood), de Brunsvigia. Om half 3 zijn we in Velddrif in de haven, aan de monding van de Grote Bergrivier, om Aalscholvers, Pelikanen en een kolonie Kuifsterns te zien. Het is niet duidelijk hoelang we de auto uit mogen, want het duurt even voordat we ons busje weer compleet hebben. Dan naar de supermarkt voor de 6-persoons maaltijd vanavond. Kees waarschuwt dat er vanavond géén restaurant in de buurt is. De supermarkt is klein en heeft niet zoveel te koop, dus iedereen is vlot klaar en geniet nog even van een ijsje.

Voor de brug gaan we even naar links. Spelende en zwemmende kinderen hebben de vogels bij het water al weggejaagd. Vlak na de brug zitten Flamingo's in de zoutpannen. Richting Vredenburg gaat het en dan nog verder over een stuifweg door nog meer dor landschap. Opeens zijn we vlakbij het strand en daar staan de bungalows van Swarriet. Met veranda met wind en zand, en een schuurtje of volgens Sjef kippenhok voor de 2 extra bedden. Om half 5 zijn de bedden verdeeld en is de keuken en etensboedel van de 4-persoons huisjes verdeeld over de groepjes van 6 personen. Tijd voor een strandwandeling, met schelpen en zeeëgels zoeken. 2 dode pelsrobben stinken behoorlijk, maar 2 Zwarte scholeksters doen dat vergeten. In ieder huisje bestaat de maaltijd uit rijst, een prutje en sla. Wij dachten geen toetje te hebben, maar van alle restjes fruit hebben we een heerlijke fruitsalade. Het vuur van Annake is dit keer luxe, want de haard wordt verlicht met een lamp. Minder luxe zijn de dunne dekens. 's Nachts ben ik een paar keer wakker en geniet van het zicht op en het geruis van de zee. In de ochtendschemering zie ik meeuwen en kaapse hazen op het beetje gras rond de huisjes scharrelen. En dan is het 6 uur, tijd om op te staan ...

Thea.

MAANDAG 5 MAART

Eindelijk!

Tijdens het ontbijt zien we vanuit onze huisjes die vlak achter het strand liggen al de eerste dolfinen. Al gauw komen er mensen het strand op, we zien soms wel vijf rugvinnen tegelijk. De dieren zwerven wat rond, groter dan drie meter zullen ze niet zijn.

De kijkers zoeken het nu verder weg op zee. En warempel, groter en dan weer kleiner wordende ronde zwarte bult is in zicht. Walvis! We kijken wat langer, de bult blijft toch wel lang op een plek. We besluiten helaas tot een rots in zee. Om 8 uur vertrek, langs grote moderne bedrijven (Saldanha), richting Langebaan, eerst de plaats door, dan naar het Nationale Park dat Weskus heet.

Na het hek zijn we al snel bij de eerste bird hide. Een geweldige, want wat telt zijn natuurlijk de vele vogels, en de grote variatie. Bijv. van Dwergstern tot Reuzenster, van Kleine strandlopers via Zilverplevieren en Kittlitz's plovers, met een paar dagen oud jong, tot Flamingo's die o.a. prachtig in het licht vlak voor ons langs vliegen. We moeten bijna worden weggeslagen.

Met rustig tempo verder het park door. We speuren alle heuvels af; een succes zijn twee mannetjes en een wijfje Zwarte korhaan die we lang van dichtbij kunnen bekijken. Elk veertje is te zien.

De bird hide bij Geelbek stelt ons teleur. Op weg erheen zien we nog o.a. 2 Kemphanen, uit de hut is eigenlijk alleen water te zien.

We blijven volhouden en gaan een zijweg in naar een uitkijk bij een plasje. Als de busjes weer eens stoppen is de sensatie groot! Al twee weken zoeken we naar een Secretarisvogel. Er zijn weddenschappen op afgesloten, er is uren over gepraat. Op eens is het zover: het beest laat zich een secretaris waardig in alle rust bekijken. Soms ten voeten uit, toch langzaam bij ons vandaan schrijdend. Iedereen gelukkig.

Verder rijden richting Postberg levert alleen een paar Steenbokjes op. Het besluit valt rond 1 uur naar Kaapstad te vertrekken.

We strekken nog eenmaal de benen, en stappen in voor de lange zit (denken we). Net het park uit

blijkt het nog maar zo'n 90 km snelle asfaltweg te zijn. In de bekende vlotte stijl rijden we in een uurtje naar ons doel.

We zien al gauw "de berg" opdoemen, met het vlakke hoofdgedeelte. Door "grottestadsverkeer", langs de Seapoint boulevard en de slingerende kustweg naar Houtbaai. Onderweg op een uitzichtpunt daarvan genoten. Een Pelsrob zwom een eind beneden ons. In Houtbaai een uurtje naar de Spar, routine voor de zelfkokers. Anderen bezoeken vooral de bottle store.

Dan de groene heuvels in, richting Constantia. Langs deze route ligt ook Houtkapperspoort, waar onze huisjes in een fraaie grote tuin blijken te liggen. Ook hun interieur blijkt riant. Het park draagt dan ook maar liefst 4/5 sterren. Desgewenst brengt men ontbijtmandjes voor de deur, ik noem maar een voorbeeld. En dan voor 5 nachten!

Philip.

DINSDAG 6 MAART

Variant 1 (met Kees).

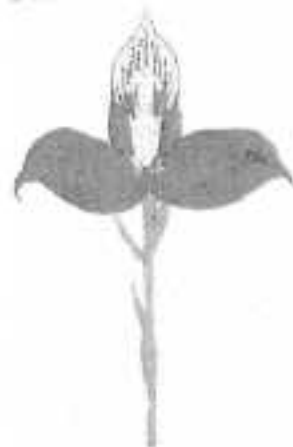
We vertrokken naar de kabelbaan om de Tafelberg nu eens van boven op te bewonderen. Philip en Nico blijven thuis. Philip zal onze terugreis herbevestigen en Nico durft niet mee vanwege zijn hoogtevrees.

Alles verliep vlotjes totdat Carin de zoveelste leuke band opliep. Eén van de passagiers was heel erg van streek, de weg is hier heel erg smal en het verkeer erg druk in de ochtendspits. Het wisselen ging ons nu wel heel erg vlot af, zodat we wel wat later dan de anderen, maar redelijk op tijd bij het kabelbaanstation aankwamen. Kees en Nellis hebben de wagen al gedraaid vlug eenieder uit de wagen en Kees en Carin parkeren bij Kirstenbosch aan de andere kant van de berg, waar de helft van de groep naar toe afdalt.

Het uitzicht boven was prachtig op deze tamelijk heldere dag. De groep scharrelde op het plateau wat rond en al spoedig was de éne na de andere orchidee gevonden.

Erg leuk om vandaag eens wat in bloei te zien na al die uitgedroogde planten. Het water bassin waarin het regenwater wordt opgevangen was grotendeels droog. We zouden 60 m dalen voor de orchidee *Disa uniflora*. Nu het was wel wat lager maar hij of zij staat schitterend aan een waterrandje mooi te

zijn en wordt door de gehele groep van alle kanten gefotografeerd. Hans en Rinie hebben deze plek gelukkig ook kunnen bereiken. Petra, Bert en Josefien gingen al spoedig terug om vrienden van hun te bezoeken in Kaapstad. Het is dan ook wel een stevige afdaling maar de bloem was het wel waard.

Een schitterend dal met prachtige doorkijkjes naar Kaapstad of het hele schiereiland met Houtbaai. Na het vinden van de bloem is een lunchpauze ingepland voor de terugkeerders o.l.v. Nelis en de afdalers naar Kirstenbosch o.l.v. Kees. De afdaling met Kees was een stevige afdaling, eerst over de dam (door een verbouwing verboden voor voetgangers, afgezet met draad met scheermesjes eraan!) toen nog een extra rondje omhoog en omhoog met mooi uitzicht. Op naar Kirstenbosch door de Skeleton Gorge, eerst over grote steenblokken, later over een paar ladders (met bordjes alleen op eigen risico), daarna heel veel traptreden. Eindeloos leek het wel, een stevige aanslag op onze knieën. Onderweg zagen we nog bloeiende Zonnedauw

en veel lelie's, prachtig roze en ook diverse andere bloeiende planten die we deze reis zo gemist hebben, maar op deze zuidhelling staat gelukkig nog veel van dit schoons.

In Kirstenbosch aangekomen hebben we een deel van de tuin kunnen door lopen.

In het restaurant buiten de poort een verfrissing genoten als beloning voor de tocht. Nu naar Houtkapperspoort dat op slechts 15 min. rijden hiervandaan is en waar we om 17.30 uur aankwamen. Het was een lange dag in de buitenlucht voor de verandering. Heel volstaan duiken we om de spieren los te houden in het zwembad. Maar om 18.00 uur heeft Kees ons graag voor een dagpreekje bij elkaar, zodat de zwempartij wel heel erg kort is.

DINSDAG 6 MAART

Variant 2 (met Nelis).

Van Echovallei naar Kabelstation.

Nu ja, het zou een beetje klimmen en een beetje dalen worden. Eigenlijk dom om dat te geloven want als je uit moet komen in een "echo vallei" dan moet die vallei toch wel goed diep liggen om het geluid te laten echoën. Goed diep was het dan ook maar Nelis hield ons voor dat we een gemakkelijker weg naar boven zouden volgen.

Je moet natuurlijk wel weer op hoogte komen maar wellicht zou de weg langer zijn. De start was voortreffelijk, een beetje stijgen en wat sneller stijgen naar een wegwijzertje op het zadel van de berg, maar toen begon het gedonder in de glazen. Je kon wel eens even een stukje lopen maar verder was het klauteren, zoeken naar de kalksteen waarlangs je het beste naar boven kon komen. Vervolgens ook nog 2 ladders. Bovenaan zat Gerard die heel enthousiast aankondigde dat het vervolg veel vlakker zou gaan. Misrekening dus. Wel is waar geen ladders meer maar nog wel een steile kletterwand en ieder ogenblik denk je dat je er nu bijna bent en dan...

Uiteindelijk kwamen we natuurlijk toch allemaal boven waar we weer over een goed begaanbaar pad liepen tussen de zomerjurkjes, de dikkerts, de kinderen, de ouden van dagen en soms een rolstoel. Nog enig bloeiende planten hebben we op onze klim kunnen thuisbrengen n.l. *Selago serrata* en *Erica lutea*.

We lieten ons het vruchtensap goed smaken en zakten met de gondel af naar de bus van Nelis die ons veilig weer thuisbracht.

Bep van Geldermalsen.

WOENSDAG 7 MAART

Het is weer een mooie dag. De zon schijnt volop. Na de inspannende tocht over de Tafelberg gisteren doen we het deze morgen wat kalmer aan. Om 10 uur zijn we in Kirstenbosch Nationale Botanische Tuin, 'n lewende vertoning van die blommeweelde van Suider-Afrika.

We krijgen een rondleiding van Ernst van Jaarsveld. Als hij verschijnt is Kees naar hem op zoek. Hij weer weg. Daardoor hebben we de gelegenheid om bij de ingang te kijken hoe die "toegansfooi word gehef" en "de gaskenke en boeken in die winkel te sien".

Als Kees en Ernst min of meer tegelijkertijd verschijnen kan de rondleiding beginnen, in het Afrikaans maar daar zijn we al wat aan gewend. Gezien zijn beperkte tijd maakt hij de keuze om het nieuwe glas-huis te laten zien. Vol enthousiasme vertelt hij erover. De beplanting - "vetplante uit die halfwoestijn en woestijnstreke en ook bolplante, varings en Suid-Afrikaanse bergplante" is zodanig dat er soorten voorkomen die in oost Afrika kenmerkend zijn, zo ook in west-, noord-, en zuid Afrika en alle overgangsgedieden. De grondsoorten die daar ter plekke voorkomen, afhankelijk van de geologische gesteldheid, zijn ook naar de kas overgebracht. Iedere plant groeit zo in zijn eigen grond. De waterbehoefte wordt ook helemaal aangepast. Hij vertelt niet (gelukkig) hoe iedere plant heet maar hij laat zien hoe planten in hun bestaan overlevingsstrategieën hebben "ontwikkeld". Bijvoorbeeld doorns, giftige bladeren, maar ook camouflage, zo laat hij een plant zien die net op een steen lijkt, en één met

rozetvormige blaadjes die plat op de grond liggen en nagenoeg dezelfde kleur hebben als de bodem. Een "liaan" die, nadat hij door olifantenvraat van zijn wortel gescheiden is, eerst een nieuwe wortel laat ontstaan. Als die wortel de bodem heeft bereikt en weer functioneert groeit de liaan pas verder. Een plant met slechts twee bladeren die afhankelijk van de hoeveelheid vocht steeds doorgroeien zodat ze langer worden. Hij groeit in de woestijn en vangt met het blad vocht op. Hij kan tot 2000 jaar oud worden. Ook is er nog een "geologische tuin" met gesteenten uit de diverse tijdperken en zo mogelijk planten erbij die nu nog voorkomen maar uit die tijd stammen (fossiele planten). Het was een zeer boeiende rondleiding. Ieder gaat verder zijns weegs. Om één uur is het verzamelen bij de ingang voor wie die middag naar Kaapstad wil. Kees brengt ze. Het zijn Petra, Bert en Josefien, Philip, Heleen, Anneke, Ina en Marie-José. De anderen kunnen tot 4 uur de tuinen bekijken. Een greep uit de mogelijkheden: "Die Dal-Oudste deel van die Tuin waar Kol. Bird se badjie tussen boomvarings en koelteliewende plante gevind sal word. Broodboom-amfiteater, 'n plantegroep wat terugdateer na die oertijd voor dinosaurusse hier rondgelopen het. Die Vlei, 'n sponsgebied met 'n rijk en unieke plant en dierelewe. Die fynbosroete, Heldetuin, 'n seleksie uit die meer as 600 he-

desoorte, Proteatuin, Dakriettuin en Veldkos. Het is een prachtige tuin met ook veel vogels. Tussentijds konden we nog lekker lunchen in het restaurant.

De Kaapstadgroep geeft zich ook goed vermaakt. Bezichtigd werd Victoria + Albert Wharf, Afrika Museum, Afrika Art Gallery, Craft centre, Mall.

Het was voor allen weer een mooie dag.

Nico.

DONDERDAG 8 MAART

Dag vogelen met Callan.

Eerst naar onze wensen gevraagd, 's morgens om 7.00 uur. Dat viel niet mee, maar de Paradijsvliegenvanger, Rotslijster en Rockjumper stonden op de lijst.

Paradijsvliegenvanger was een makkie zegt hij. Na 5 min. rijden een zijweg links in, richting een stap- en jogging terreintje De hel langs de M41 met in de tuin een Paradijsvliegenvanger. Hij kijkt ze uit de lucht en wijst op een piepklein en donkergrijs vogeltje onder de bosjes. Zelfs met je neus erop blijft het bij een enkele glimp, maar je kunt hem prima horen. Plotsklaps hoort hij een sperwer, het zijn net twee stokjes die tegen elkaar slaan, en zegt daar komt hij te voorschijn en warempel daar zien wij de flits. Het geluid komt nu uit dezelfde hoek en hij rent weer naar de weg en wij erachteraan. Daar in de boom laat hij zich eerst van voren bekijken en dan van achteren. Die buit was binnen, nu naar Strandfontein. Een prachtige weg langs de zee. Hij probeert een zijweg, maar de slagboom was op slot, dus doorrijden en na een paar km linksaf, tussen het gedumpte afval door, naar de rioolzuiveringsplassen. Boordevol met Witvleugelsterns, allerlei ibissen, reigers en zangers. 71 soorten werden er door ons waargenomen. Nu op naar de Rotslijsters. Langs de kustweg richting Betty's Bay naar Rooi els. De eigenaar van een van de huizen passeerde net een hek en Callan wist het voor ons open te houden. Dat is een aardige wandeling, maar in de zon minder. Schitterend gebied vol sunbirds, Suikervogels, sijsjes en natuurlijk de Rotslijster als beloning. Hier hebben we onze lunch genuttigd in de volle zon, in de auto

of achter een rotsblok. We gingen op verzoek van Philip naar Paarl, een flinke tocht langs onze eerste huisjes in Stellenbosch. Bij deze plek was het wit-zwart van de Witvleugelsterns boven het zwarte modderwater van alweer een rioolzuivering. Deze ruikt wel heel erg vies en is ook smerig om te zien, de honderden vogeltjes kunnen haast op de drab lopen. Hier omheen gereden naar een vogelhut voor de Painted snipe. Goed geprobeerd, maar hij liet zich niet zien bij het geluid dat Callan uit zijn recorder afspeelde. Verder langs een opgedroogd riviertje en daar zien we de Zwarte eend. Alweer zo'n prachtexemplaar, vol parelmoerglans met knalrode poten. Zo mooi staat hij niet in het boek. Het is tijd om naar huis te gaan. Bij het verlaten zien we nog zo'n exemplaar, maar nu vliegend. Via allerlei snelwegen, in de file dwars door Kaapstad, zien we nog een Afrikaanse visarend en verschillende duiven langs de weg. Om 18.15 uur, de afgesproken tijd, is men thuis. Nico is jarig en nodigt een iedereen uit voor een borrel en een nootje. Hij is zeer gelukkig met deze prachtige vogeldag. Een prima geschenk voor hem, vooral de Zwarte ral is voor hem een topper van de dag. Ook Callan is heel erg te vreden met ons. Hij heeft nog nooit zoveel Purperkoeten op één dag gezien. Zijn wens is om ooit een Europese roodborst te zien. Nu, dat lijkt ons geen probleem als hij ooit nog eens naar Nederland komt, zoals hij van plan is.

Thea en Carin.

DONDERDAG 8 MAART

Kaapse schiereiland met Nelis en Kees.

Een dag met vooral veel genieten van het fraaie landschap. Omdat de kustweg afgesloten is rijden we via Silverberg naar Chapman's Peak en Kommetjie. De bekende vogelplas blijkt al jaren minder vogels te trekken. Een buurman vertelt dat dit komt door de gevolgen van waterbloei die bestreden werd met het inlaten van zout water. Toch levert het voor ons nog een paar leuke verrassingen op. De eerste Purperkoet en een schreeuw van een Afrikaanse zee-arend.

Na Kommetjie rustig doortuffen, langs de kust richting Scarborough. Onderweg uitgebreid botaniseren op een helling waar het volgens de inboorlingen "wemelt" van de slangen. Hoewel we ons uiterste best gedaan hebben om er in ieder geval één te vinden bleef het bij spannende verhalen.

Voor de lunch hadden Nelis en Kees goede herinneringen aan een restaurantje halverwege het reservaat Kaap De Goede Hoop. Helaas, kennelijk had de vorige groep niet voldoende gegeten want er restte slechts een ruïne. Met uitzicht op de Bontbokjes moest er toen maar weer uit de zak geknabbel worden. Ook de aanwezige aapjesboom werd daarbij als zitplaats gebruikt.

Wat er daarna nog over was vond gretig aftrek bij de oude Luipaardschildpad van Olifantsbos. Zes jaar geleden was zijn schild nog voorzien van de nodige verflodders. Wie of waarom het dier (afkomstig uit oostelijk Zuid-Afrika) ooit losgelaten is bij deze parkeerplaats bleef voor ons een raadsel.

Na wat lekker struinen of gewoon genieten van het strand werd in een rustig tempo teruggereden.

Tokaj bood een goede gelegenheid voor boodschappen. Daarna volgde voor ieder weer een prachtige avond in Houtkapperspoort.

VRIJDAG 9 MAART

Vandaag gaan we er weer met de hele groep op uit en wel naar Kaap de Goede Hoop. We worden vervoerd via Constantia, Bergvliet en Tokaj. Daarna rijden we een schitterende bergweg.

Je kunt hier zien dat het op het Kaapse schiereiland veel vochtiger is dan in het binnenland. We zien hier op de bergweg dat de wolken over de kruinen van de bergen vallen. Een schitterend gezicht.

Na Scarborough is er net als gisteren mist bij Misty Cliffs.

Vlak bij de ingang van het natuurreservaat "Kaap de Goede Hoop" passeren we een struisvogelboerderij maar we hebben al zoveel van deze loopvogels gezien, dat niemand er meer naar kijkt. Aan de linkerkant is een groot bedrijf van Afrikaanse beeldhouwwerken, dieren en gestileerde mensen, hout en steen en aan de rechterkant wordt een soort markt opgebouwd.

Na de toegangsprijs betaald te hebben rijden we weer door de bush. Voordat we bij het parkeerterrein komen tellen we 5 Bontbokken en 2 Struisvogels plus nog eens een ouderpaar Struisvogel met 4 jongen plus een halfwas.

Verder worden een paar Kaapse kippen (red.: Francolijnen) bijna overreden door een vrachtauto.

We bereiken "Kaap de Goede Hoop" weliswaar niet per schip maar met 3 busjes. We hoeven dus de Kaap niet te ronden maar parkeren er gewoon boven op.

We staan hier op 34° 21' 25" zuiderbreedte en 18° 28' 26" oosterlengte. We worden er nog eens op gewezen dat dit punt niet het meest zuidelijke punt van Afrika is, want dat is Cape Agulhas 34° 52' , min of meer ten zuiden van Swellendam.

Het parkeerterrein is gelegen bij een klein baaitje. En, wat we al meer hebben gezien: ook hier ligt de zee vol met hele grote wieren. Van hieruit gaan we wandelen naar een restaurant + souvenirwinkel + parkeerterrein, ergens boven. Via een mooi aangelegd pad met keurige trappen en vlonders gaan we naar boven via de Vasco da Gama peak.

Ergens halverwege, op een tamelijk vlak stuk, vinden we verspreid tussen de dorre struiken Haemanthus met een schitterende oranje bloem. Boven bij het restaurant staat Myrsine africana, noem het een roze vleugeltjesbloem-struik. Heel mooi.

Een deel van de groep rent nog verder naar boven maar ik laat me de gemaakte prestatie welgevallen en blijf waar ik ben tot de busjes ons weer oppikken. Want onderwijl is Kees weer teruggerend en heeft het met Carin en Nelis voor elkaar gekregen dat de busjes op het hoogste parkeerterrein terecht zijn gekomen.

We rijden nog een rondje Cape of Good Hope Nature Reserve met als oogst o.a. twee Eland, een Zwarikopreiger en een schildpadje langs de weg. Als dat arme beestje in de bus getoond wordt, plast hij uit angst op mijn been.

Bij het verlaten van het reservaat, brengen we een bezoek aan de toeristenmarkt. Zoiets moet je gewoon doen. De vakantiegangers kunnen nog een leuk kadootje uitzoeken voor een geliefde en de opbrengst is goed voor de Zuidafrikaanse economie. We hebben nu kunnen zien dat daar echt nog veel moet gebeuren om alle mensen aan een goed bestaan te helpen. Ook ons kadootje is daar een kleine bijdrage aan.

We gaan naar Simon's Town. De naam is afkomstig van Simon van der Stel. Het is een welvarende kustplaats. Bij Boulders is het mogelijk Pinguins te zien. Ze staan en zitten op de rotsen en zwemmen

in het zeewater. Zo maar, tussen alle mensen door. Er bestaat hier een samenleving van mensen en pinguins en er komt ook prompt een discussie op gang. Kan dit? Worden de pinguins toch niet te veel gepest zodat ze op den duur zullen verdwijnen? Nu is het natuurlijk een attractie: Parkeerterrein, pinguinkolonie, lekker zwembad in zee en cafeetje. Ik heb lang genoten van die beesten, zo dicht bij. Waarbij het niet nodig is een kijker te gebruiken. Door observatie zie je leuke dingen. Bijv.: Een pinguin loopt over de rotsen naar boven met gespreide vleugels om zijn evenwicht te bewaren, maar wanneer er een richel in de rots zit, neemt de pinguin een sprongetje. De pinguin komt meestal in zee terecht met een golf. Wanneer hij onder water zwemt gaat dat veel sneller dan boven water. Onder water gebruikt hij n.l. ook zijn vleugels. Verder gaat hij zo nu en dan op zijn rug in het water liggen en dan doet hij net alsof hij otter is. Hij speelt met zijn vleugels op zijn buik.

Aan dit alles kwam natuurlijk ook weer een eind. We vonden ons busje terug in een zijstraatje waar je ook moest oppassen de pinguins niet te overrijden want zij kruisten als voetganger de weg.

Naar Tokai, naar de grote Kwikspar waar nog maar heel weinig werd gekocht. En toen was er nog tijd voor Groot Constantia. Doordat Constantia aan de Z.O. kant van de Tafelberg ligt, valt er met de z.o. passaat nog al wat regen. Dit was de reden om hier wijnbouw te gaan plegen. Echter de Hollanders hadden daar weinig verstand va. Daarom werden Hugenoten vluchtelingen aangespoord om een behoorlijke wijngaard op te zetten. Dat dit is gelukt toont dit erfgoed van Kaaps-Hollandse architectuur. Er staan meerdere keurig witgealkte gebouwen die gedeeltelijk te bezichtigen zijn. We hadden dit bezoek niet mogen missen.

's Avonds naar Houtbaai voor het afscheidsdiner in "Mariners Wharf", waar naar ik hoorde, de groep heerlijk heeft gegeten en Erik een afscheidsorakel heeft uitgesproken. Mij speelde de slaap echter grote parten en ik kwam voor mijn doen dan ook weer veel te laat in bed.

ZATERDAG 10 MAART

Vogelen.

De groep splitst zich weer in wandelaars richting Kirstenbosch en vogelaars, na de goede score met Callan, naar Strandfontein en Nelis wil graag lunchen in Rondevlei met uitzicht op vliegende Pelikanten.

Om 8.30 uur breng ik Kees met zijn bus weg naar Kirstenbosch, om hem weer mee terug te nemen naar Houtkapperspoort om zich bij de groep wandelaars aan te sluiten. Vlucg terug om de bus voor de laatste keer vol te stouwen volgens ons bekende patroon. Om 8.45 uur richting Strandfontein.

Thea geeft de weg aan en ik kijk mee en stem volmondig toe dat het klopt. Langs de prachtige oceaan, waar de mensen op dit tijdstip al in zwemmen. Hebben ze op het strand overnacht of zijn ze hier zo vroeg? Verder weer door en langs de afvalhopen naar deze waterzuiveringsplassen vol vogels. Een ieder is dol enthousiast. We zien heel erg veel en rijden tot 12.15 uur hier rond. Nelis vindt deze plaats te veel stinken om als lunchplek te gebruiken dus naar de naastgelegen Rondevlei. Helaas door allerlei nieuwbouw en een wegomleiding komen we van de verkeerde kant aan. Hier in de schaduw van een boom gelunched met veel vogelgezang.

Om 12.45 richting vliegveld via de M17 naar de M18, om vervolgens via de M2 het vliegveld te bereiken. De bus van Nelis ziet bordje Airport en staat linksaf. Wij staan in de rij voor rechtdoor, dus verder op ons zelf. Na een poosje een benzine station aan de goede kant. We zijn een bezienswaardigheid als blanken. Het is hier allemaal zwart en we krijgen dan ook geen volle tank, bij 140 Rand stopt de dame resoluut, zij is klaarblijkelijk bang dat we geen geld hebben. Het bijet van 200 Rand wordt goed op echtheid gecontroleerd. Zo gemakkelijk was dit station nu ook weer niet want de uitrit is in een andere straat. Weer links en rechts, en op de M18 verder langs allerlei huizen van de zwarte bevolking. Ook de krottenwijk is hier langs de weg. We staan vast. Vóór ons is een begrafenis. Draaien zegt Thea. Ik kijk op mijn horloge en denk "dit is een mooie gelegenheid om de bevolking op zijn paasbest te zien en we hebben alle tijd". Als laatste, maar ruim op tijd komen we bij het vliegveld aan. De laatste rands gependend en ons omgekleed voor de thuisreis. Nog even naar Nederland gebeld en precies op tijd vertrokken.

Carin.

ZATERDAG 10 MAART

Wandelen.

Met Carin's hulp werd het wandelgroepje op het beginpunt afgezet. Het was zaterdag en wij waren duidelijk niet de enige die het leuk vonden om wandelend richting Kirstenbosch te gaan. Dit bleek echter mee te vallen, na het saale en geleidelijk stijgende dennenbos kwam de afsplitsing. Links naar boven de Tafelberg op (voor de Zuid-Afrikaanse wandelaars), rechts richting Kirstenbosch (voor de KNNV). Toen begon ook het mooie stuk. Stijgend en dalen door kleine kloofjes, slingerend over smalle paadjes en voortdurend genietend van bloemen en uitzichten. Helaas waren we binnen twee uur al in Kirstenbosch. Toch zat daar ook weer een goede kant aan. Het gaf Kees tijd genoeg om weer terug te rijden naar Houtkapperspoort voor het ophalen van een vergeten paspoort, tickets en zelfs sioffen. Uiteindelijk had iedereen zijn of haar bezittingen weer terug en werden de laatste kilometers naar het vliegveld gereden. Ruim op tijd voor uitgebreid afscheid nemen van Zuid-Afrika, voor velen met het gevoel "hier komen we weer terug".

Tafelberg

ik kom er ongedwongen op de wijze
van wat wij vroeger spottend zongen:
(Heer, mijn God, ik zal U loven)
trek mij aan een lijn naar boven

de stenen tafel ligt gedeekt
stelt mij de wet vandaag
de benen dienen flink gestrekt
ik wil een eind omhoog

al de geboden op borden uitgeschreven
zeggen mij hoe te handelen
ik houd de stafkaart bij de hand
als richtsnoer voor mijn wandelen

ik talm, de blik zuidwaarts gericht
naar waar de goede hoop gekeapt is
het schitterende vergezicht
dat vanaf hier te zien is

in dit luilekkerland
zingen de suikerbeldkies
vanuit de zacht geplooidde rand
van 't tafelkleed: mijn suikerbossie

beneden mij ligt het gekerstend bos
waar ernst de scepter zwaait
waarmee hij de welwitschia
over diens sexorganen aait

ooit ging jan smuts in uitverkoren staat
vandaar naar hier, vandaar misschien
dat men de borden op tafel laat
waarin zijn naam gebeiteld is te zien

ik daal hier moederziel alleen
af langs het smalle pad naar de vallei
die echoot de jordaans, het paradijs
de schuwe disavlinder fladdert voorbij

onder het toezien engelenoog van michael
zie ik die roos van sharon staan
hier kwam ik voor, de rode disa, stilzwijgend
ben ik 't beloofde land binnengegaan

Noot: Vanuit de botanische tuin Kirstenbosch, waar Ernst van Jaarsveld werkt als beheerder van de succulentenafdeling loopt een pad naar boven dat naar Jan Smuts vernoemd is, naar het centrale dekblad van de Tafelberg (1067 m). Van de andere zijde (de zeezijde) kan men daarheen met een 'sweefspoor'. De eerste vallei die men tegenkomt in zuidoostelijke richting is de Echovallei die aan de zuidzijde wordt begrensd door de top St. Michael (917 m). In de vallei is een beek aan de boorden waarvan de orchidee *Disa uniflora* is te vinden.

Nelis van der Gingel, 26-3 1995

Fynbos, strandveld en renosterveld, een impressie

Een reis van drie weken met ruim twintig verschillende excursieplaatsen in de westelijke Kaap kan uiteraard geen gedegen wetenschappelijk weergave geven van de natuurlijke rijkdommen. Het blijft bij vluchtige impressies. Voor planten vooral opvallende bloeiende juwelen die ook nog eens met bescheiden literatuur op naam gebracht moesten worden. Vogels moesten zichtbaar geweest zijn om in de checklist opgenomen te worden. Pas in de laatste week hadden de vogelaars voldoende geluiden geleerd om ook deze piepjes op naam te brengen. Zoogdieren en reptielen bleven toevallige waarnemingen.

Een ander belangrijke beperking was uiteraard het seizoen. Versterkt door een onverwachte hittegolf en extreme droogte bleef het aantal bloeiende planten beperkt. De broedtijd was reeds afgelopen en de eerste zomergasten waren reeds gevlogen.

Een laatste beperking was de aanwezige kennis binnen de groep. De floristische kennis van de botanische excursieleiders was voornamelijk opgebouwd in andere seizoenen en op andere locaties in Zuid-Afrika. Gelukkig werd deze kennis, samen met enkele deelnemers, snel verder uitgebouwd tot een werkbare "encyclopedie". Nadeel bleef echter wel dat plaatjesflora's juist niet de dominante soorten laten zien. Schitterend bloeiende planten zijn duidelijk beter voor de verkoopcijfers van deze boeken. Met name aan de rand van de Karoo bleven daardoor aspectbepalende soorten onbenoemd.

1. Excursieterreinen

18 februari:

- Omgeving Mountain Breeze Caravan Park Stellenbosch

19 februari:

- Zuidelijk gedeelte Hottentots Holland, westelijk van Theewaterskloofdam, noordelijk van Grabouw-Elgin. Vanaf Nuweberg wandelpad richting Boesmanskloof, door de Nuweberg Plantasie richting de Landdroskop, rechts aanhoudend en vlak voor de Triple Jump Falls terugkerend langs hetzelfde pad. Van 580 meter stijgend tot 700 meter).
- Rondrit Hottentots Holland en stoppend op twee plaatsen voor en op de Franschoekpas (730 meter).

20 februari

- Betty's Bay - kolonie Afrikaanse pinguïns
- Betty's Bay - Harold Porter Botanic garden
- Hermanus - Fernkloof Nature Reserve, wandelpaden west van het bezoekerscentrum

21 februari:

- Excursie Marloth Flower Reserve, Swellendam, vervallen wegens warmte en droogte op de zuidhellingen.
- Alternatief 1: Bontebok National Park (10 km zuid van Swellendam)
- Alternatief 2: De Hoop Nature Reserve (40 km zuid van Swellendam)

22 februari:

- Vrolijkheid Nature Reserve, 15 km zuid van Robertson
- Karoo Botanic Garden - Worcester
- Wijnproeverij bij wijngaard "Goudini" (Rawsonville)

23 februari:

- Murludi Farm, 10 km noord van Tulbagh

24 februari:

- Bains Kloof, Wellington - Ceres
- Vogelen Ceres - Kagga Kamma
- Kagga Kamma - canyon tour en night drive

25 februari:

- Kagga Kamma - ochtend game drive, gevolgd door Bushmen Paintings Tour
- Bermtourisme Kagga Kamma - Mount Ceder (Grootrivier)

26 februari:

- Mount Ceder (Grootrivier) en 1/2 rustdag

27 februari:

- Wandeling Maltezer Kruis (zuidelijke Cederberg Wilderness Area) vervallen wegens warmte en droogte
- Bezoek Stadsaaltrotsen en grot
- Bermtourisme Dwarsrivier - Algeria

28 februari:

- Algeria (Cederberg Wilderness Area) - Waterval - Algeria
Hoogte 250 - 750 meter

1 maart:

- Rustdag, op verzoek deelnemers, vervallen wegens warmte
- Alternatief autotocht Clarwilliam - Klaver - Monding Olifantsrivier - Papen-dorp - Strandfontein - Graafwater - Clarwilliam

2 maart:

- Noordelijke Cederberg Wilderness Area. Travellers Rest en Sevilla Trail.

3 maart:

- Paleisheuvel pas (10 km zuid van Clarwilliam)
- Excursie Verlorenvlei vervallen wegens lekke banden
- Bird's Island, Lamberts Bay

4 maart:

- Wadrif Soutpan (Lamberts Bay - Elands Bay)
- Verlorenvlei (Elands Bay)
- Bermtourisme Elands Bay - Rocher Pan Nature Reserve
- Estuarium Bergrivier (Veldrif en Laaipek)
- Strand bij Swartrivier Strandhuise (oost van Saldanha)

5 maart:

- West Coast National Park
- Houtkapperspoort, Constantia

6 maart:

- Tafelberg en afdaling door Skeleton Gorge naar Kirstenbosch Botanic Garden.

7 maart:

- Kirstenbosch Botanic Gardens
- Voor geïnteresseerden mogelijkheid van bezoek aan Kaapstad

8 Maart:

- Kommetjie en Wildevoëlwei
- Cape of Good Hope Nature Reserve, Olifants Baai
- Voor vogelaars excursie met Callen Cohen naar Constantia Greenbelts, Strandfontein Sewage Works, Rooiels en Paarl Bird Sanctuary

9 maart:

- Kaap de Goede Hoop
- Boulders African Penguin Colony

10 maart:

- Wandelexcursie via oostflank Tafelberg naar Kirstenbosch
- Vogelexcursie naar Seekoevlei en Strandfontein Sewage Works

2. Botanisch verslag

Determineren van planten in het Kaapse Florarijk is niet eenvoudige. Een flora met alle 8400 soorten bestaat niet. Wel zijn er van een aantal regio's plaatjesflora's waardoor een aantal opvallende soorten eenvoudig op naam gebracht kunnen worden. De beschrijving in deze boekjes is echter bijzonder summier. Vooral bij grote families als Asteraceae en Mesembryanthemaceae blijkt dit tot onoverkomelijke problemen te leiden. Monografieën van Erica's, Proteaceae, Restionaceae en Poaceae geven meer houvast. Helaas ontbreken daarin weer goede tabellen zodat het toch weer bladeren en vergelijken wordt. Zoals eerder gezegd is dit verslag dan ook niet meer dan een verzameling vegetatie impressies met enkele min of meer opvallende soorten. Hans Schoorl heeft een verdere verrijking geboden door zich te verdiepen in de "grasachtiger" (Poaceae en Restionaceae).

Gebruikte literatuur:

- Burman, L., Bean, A. 1985. Hottentots Holland to Hermanus. South African Wild Flower Guide 5. Cape Town.
- Dorrat Haaksma, E., Linder, H.P. 2000 Restios of the Fynbos. Cape Town
- Kidd, M.M. 1983: Cape Peninsula, South African Wild Flower Guide 3. Oxford.
- Manning, J., Goldblatt, P. 1996: West Coast, South African Wild Flower Guide 7. Claremont.
- Mustart, P. e.a. 1997: Southern Overberg, South African Wild Flower Guide 8. Cape Town
- Rebelo, T. 1995. Proteas, a field guide to the Proteas of Southern Africa. Vlaeberg
- Rooyen, G. v., Steyn, H. 1999: Cederberg, South African Wild Flower Guide 10. Cape Town.
- Schumann, D., Kirsten, G. 1995. Ericas of Southern Africa. Vlaeberg
- Shearing, D. 1994. Karoo. South African Wild Flower Guide 6, Claremont
- Wyk, B. v., Wyk, P.v. 1998.: Field Guide to the trees of Southern Africa. Cape Town

1. Mountain Breeze Caravan Park Stellenbosch

Vegetatie: open dennenbos (*Pinus nigra*, *Pinus pinaster*, beide exoten) omgeven door intensief gebruikte landbouwgebieden.

2. Zuidelijk gedeelte Hottentots Holland

Vegetatie: Protea fynbos tot aan de Eucalyptus plantage, daarna overgaand in open bergfynbos met diverse Erica soorten.

Apiaceae:	<i>Centella triloba</i> , <i>Lichtensteinia lacera</i>
Asteraceae:	<i>Metalasia muricata</i> , <i>Phaenocoma profifera</i> , <i>Ursinia paleacea</i> , <i>U. cf quinquepartita</i>
Bruniaceae:	<i>Berzelia lanuginosa</i> , <i>Staavia radiata</i>
Droseraceae:	<i>Drosera trinervia</i> , <i>Drosera hiliaris</i>
Ericaceae:	<i>Erica coriifolia</i> , <i>E. equisetifolia</i> , <i>E. plukenetii</i> , <i>E. taxifolia</i> ,
Fabaceae:	<i>Psoralea aphylla</i>
Gentianaceae:	<i>Chironia decumbens</i>
Haemodoraceae:	<i>Lanaria lanata</i>
Iridaceae:	<i>Bobartia longicyma</i> (bloembiesie), <i>Tritoniopsis lata</i> , <i>Watsonia schlechteri</i>
Lauraceae:	<i>Cassytha ciliolata</i>
Lobeliaceae:	<i>Lobelia chamaepithys</i>
Orchidaceae:	<i>Herschelianthe graminifolia</i> (1 exemplaar)
Polygalaceae:	<i>Muraltia ericoides</i>

Proteaceae:	Leucadendron salicifolium, Protea cynaroides (bloei), Protea neriifolia (bloei), Protea mundii (bloei)
Restionaceae:	Staberoha banksii
Rutaceae:	Agathosma cf juniperifolia
Selaginaceae:	Selago spuria
Thymeleaceae:	Struthiola myrsinites

3. *Bermtoerisme Theewaterskloofdam - Franschoek Pas*

Vegetatie: bergfynbos

Bruniaceae:	Brunia laevis
Ericaceae:	Erica cerinthoides, E. sessiliflora
Mesembryanthemaceae:	Carpobrotis edulis, Erepisia anceps
Proteaceae:	Brabejum stellatifolium

4. *Betty's Bay Afrikaanse Pinguin Kolonie*

Vegetatie: gedegenereerd strandveld

Polygalaceae: Polygala myrtifolia

5. *Hermanus - Fernkloof Nature Reserve*

Vegetatie: zeer rijk kust- en bergfynbos, gedomineerd door Erica's en Restionaceae

Asteraceae:	Metalsia erubescens
Bruniaceae:	Berzelia lanuginosa, Nebelia palaecea
Campanulaceae:	Roellia incurva
Ericaceae:	Erica abietina, E. ericoides, E. perspicua, E. sphaeroidea
Fabaceae:	Indigofera ericoides
Haemodoraceae:	Lanaria lanata
Iridaceae:	Aristea spiralis, Gladiolus brevifolius
Oleaceae:	Olea exasperata
Penneaceae:	Saltera sarcocolla
Proteaceae:	Leucadendron xanthoconus, Leucospermum prostratum, L. truncatum, Protea neriifolia
Stilbaceae:	Campostachys cernua, Stilbe ericoides
Thymeleaceae:	Struthiola myrsinites
Rutaceae:	Agathosma trifurcata

6. *Bontebok National Park*

Vegetatie: fijnbos met verspreide Acacia karroo (sweet thorn tree) opslag, langs rivieroeveren bosjes met o.a. Podocarpus elongatus (Breed River Yellowwood), Olea africana (wild olive) en Sideroxylon inerme (white milkwood)

7. *De Hoop Nature Reserve*

Vegetatie: laagland fijnbos, op de Potberg uitlopend in bergfijnbos.

Amaryllidaceae:	Haemanthus sanguineus
Ericaceae:	Erica mariae, E. spectabilis
Iridaceae:	Anapalina nervosa, Tritoniopsis lata
Proteaceae:	Leucadendron muirii, L. salicifolia, Protea obtusifolia,
Rutaceae:	Acridaderia mundiana

8. *Vrolijkheid Nature Reserve*

Vegetatie: een overgang tussen fijnbos (hogere gebieden) en Karroo vegetatie. Op onze korte excursie hebben we alleen de typische Karroo vegetatie gezien: veel vetplanten en lage, in februari bijna allemaal kale, struikjes.

Crassulaceae
Loranthaceae

Cotyledon orbicularis
Viscum capense

9. *Murludi Farm - Tulbagh*

Vegetatie: Het grootste deel van Murludi is in cultuur gebracht met uitgestrekte boomgaarden (nectarines, pruimen etc.). Daarboven ligt echter een prachtig stuk bergfijnbos met vooral veel *Protea laurifolia* en in de kloven diverse bomen. Helaas rukt ook hier de Adelaarsvaren op, vanaf de boomgaarden is deze zone reeds enkele honderden meters breed.

Apiaceae:
Amaryllidaceae
Ericaceae:
Fabaceae:
Gentianaceae:
Haemodorraceae:
Lamiaceae:
Proteaceae:
Restionaceae:
Santalaceae:
Thymeleaceae:

Hermas villosa
Haemanthus sanguineus
Erica daphniflora, E. ericoides, E. parilis
Psoralea pinnata
Chironia lincoides
Wachendorfia paniculata (uitgebloeid)
Salvia chamaelagna
Protea laurifolia, Serruria sp.
Elegia capensis
Thesium euphorbioides
Gnidia oppositifolia

10. *Bermtoerisme Bains Kloof*

Vegetatie: loofbos en bergfijnbos.

11. *Kagga Kamma*

Vegetatie: "Upland Succulent Karroo", open met lage struiken (*Eriocephalus* soorten (kapokbossie), *Eberlanzia ferox* (doornvygie) etc.)

12. *Bermtoerisme Kagga Kamma - Mount Ceder*

Vegetatie: overgang renosterveld en succulente Karroo vegetatie

Campanulaceae
Ericaceae
Liliaceae

Prismatocarpus brevilobus
Erica curvifolia, E. mammosa, E. daphniflora,
E. rubens
Caesia contorta

13. *Mount Ceder (Grootrivier)*

Vegetatie: bergrenosterveld, langs de rivier verspreide bomen.

Geraniaceae:	Pelargonium magenteum
Lamiaceae:	Salvia africana-caerulea
Lauraceae:	Cassytha ciliolata
Liliaceae:	Aloe comosa, Protoasparagus rubicundus
Lobeliaceae:	Monopsis flava
Mesembryanthemaceae:	Aridania noctiflora, Carpobrotis edulis
Nymphaeaceae:	Nymphoides indica
Santalaceae:	Thesium strictum
Scrophulariaceae:	Aptosimum indivisum, Lyperia cf tristis

14. Stadsaalrotsen en grot

Vegetatie: bergrenosterveld

Liliaceae:	Aloe mitriformis
------------	------------------

15. Bermtoerisme Dwarsrivier - Algeria (Cederberg)

Vegetatie: bergfijnbos

Campanulaceae	Prismatocarpus brevilobus
Ericaceae:	Erica curviflora, E. mammosa

16. Algeria (Cederberg Wilderness Area) - Waterval - Algeria

Vegetatie: bergfijnbos met rond 1000 m een smalle Clanwilliam ceder-zone.

Asclepiadaceae:	Stapelia sp.
Asteraceae:	Eriocephalus racemosus (kapokbossie)
Campanulaceae:	Prismatocarpus brevilobus
Droseraceae:	Drosera cf alliaceae
Ericaceae:	Erica verrecunda
Geraniaceae:	Geranium scabrum
Lamiaceae: (lipbloemen)	Salvia africana-caerulea
Polygalaceae (vleugeltjesbloemen)	Polygala garcini
Proteaceae	Protea laurifolia
Rhamnaceae	Phyllica villosa var. pedicellata

17. Monding Olfantsrivier, Papendorp

Vegetatie: strandveld

Amaryllidaceae	Haemanthus coccineus
Asteraceae	Chrysanthemoides incana, Cotula microglossa
Euphorbiaceae	Euphorbia schoenlandii
Geraniaceae	Pelargonium carnosum
Liliaceae:	Aloe falcata
Plumbaginaceae:	Limonium equisetinum
Solanaceae:	Lycium tetrandrum

18. Noordelijke Cederberg Wilderness Area. Travellers Rest en Sevilla Trail

Vegetatie: Zandsteengebied, bomen in rivierdal (Metrosideros angustifolia (smalblad), Olea africana (wilde olijf), Brabejum stellatifolium (wilde amandel), Solanium mauritanum (exoot) verwilderd.

Liliaceae:	Bulbine cepacea
------------	-----------------

19. Paleisheuvel pas (10 km zuid van Clanwilliam, eerste pas (rotspoort) oost van de N7)

Vegetatie: bergfijnbos

Amaryllidaceae: Amaryllis belladonna

20. Bermtoerisme Elands Bay - Rocher Pan Nature Reserve

Vegetatie: strandveld

Amaryllidaceae: Brunsvigia orientalis
Asteraceae: Chrysanthemoides monilifera, Pteronia
+uncinata
Euphorbiaceae: Euphorbia tuberculata
Liliaceae: Aloe mitriformis
Loranthaceae: Septulina glauca
Plumbaginaceae: Limonium equisetinum, l. peregrinum

21. Rocher Pan Nature Reserve

Vegetatie: strandveld. Veel plaatsen dichte begroeiing met o.a. Chrysanthemoides monilifera (Bietou)

Papaveraceae: Cysticapnos vesicarius

22. Strand bij Swertrivier Strandhuise (oost van Saldanha)

Vegetatie: strand- en duinbegroeiing, gedegenereerd

Apiaceae: Dasisperrum sulfruticosum

23. West Coast National Park

Vegetatie: strandveld en kwelders. Veel plaatsen dichte begroeiing van o.a. Nylandtia spinosa (skilpadbessie), Maytenus heterophylla (stink Pendoring), Putterlyckia pyracantha (Pendoring) en Lycium soorten.

24. Tafelberg en afdaling door Skeleton Gorge naar Kirstenbosch Botanic Garden.

Vegetatie: bergfijnbos, door frequent voorkomende mist vochtig. Rijk aan Disa's, Erica lutea dominerend (in deze periode) en fraaie exemplaren van Protea cynaroides (koningsprotea). In de kloven loofbos met o.a. Cassine peragua (Kaapse saffraan), Olea capensis (Ysterhout) en Cunonia capensis (Rooiels)

Apiaceae: Hermas villosa
Campanulaceae: Roellia muscosa
Crassulaceae: Cotyledon orbiculata, Crassula coccinea
Cunoniaceae: Cunonia capensis
Ericaceae: E. abietina, E. ericoides, E. lutea (zeer veel!),
E. plukenetii
Fabaceae: Cyclopia galoides
Iridaceae: Bobartia indica, Tritoniopsis dodii
Orchidaceae: Disa ferruginea, D. uniflora, Herschelia
caerulea
Liliaceae: Agapanthus africanus
Mesembryanthemaceae: Lampranthus emarginatus
Proteaceae: Protea cynaroides
Selaginaceae: Selago serrata

25. Kommetjie, Wildevoëlvllei, Scarborough

Vegetatie: strandveld en kustfijnbos

Amaryllidaceae:	Brunsvigia orientalis
Campanulaceae:	Roellia incurva, R. prostrata
Ericaceae:	Erica cerinthoides
Gentianaceae:	Orphium frutescens
Iridaceae:	Anapalina triticea, Gladiolus carneus, Tritoniopsis dodii
Liliaceae:	Bulbine favosa
Mesembryanthemaceae:	Lampranthus cf. falciformis

26. Cape of Good Hope Nature Reserve, Olifants Baai

Vegetatie: strandveld en kustfijnbos

Asteraceae:	Eriocephalus africanus, Dimorphotheca Pluvialis, Oedera uniflora
Crassulaceae:	Cotyledon orbiculata, Tylecodon grandiflorus
Ericaceae:	Erica mammosa
Euphorbiaceae:	Euphorbia caput-medusae
Iridaceae:	Heemanthus coccineus
Lamiaceae:	Leonotis leonurus
Mesembryanthemaceae:	Carpobrotus edulis

27. Kaap de Goede Hoop

Vegetatie: kustfijnbos en strandveld, zeer open, geen Protea's en/of Leucospermum conocarpodendron maar lage struiken en een rijke ondergroei.

Amaryllidaceae:	Haemanthus coccineus
Euphorbiaceae:	Euphorbia caput-medusae
Plumbaginaceae:	Limonium equisetinum

28. Wandelexcursie via oostflank Tafelberg naar Kirstenbosch

Vegetatie: na de rolonde bij Houtkapperspoort beginnend met onaantrekkelijk dennenbos zonder ondergroei, vanaf 600 meter hoogte echter een rijke bergfijnbosflora met het bekende trio: Protea, Erica en Restionaceae. In de kloven dicht loofbos met o.a. Cassine peragua (Kaapse saffraan), Olea capensis (Ysterhout) en Cunonia capensis (Rooiels).

Iridaceae:	Anapalina triticea
Malvaceae:	Hibiscus trionum
Orchidaceae:	Disa ferruginea
Proteaceae:	Protea repens

3. Vogels

Dankzij de inspanningen van de vogelaars is het gelukt om in drie weken tijd hetzelfde aantal soorten te zien als op de vorige reis naar de Westkaap (210). De excursie onder leiding van Callan Cohen (West Cape Birding Club) leverde al ruim honderd soorten op. Een niet geringe prestatie als het seizoen in beschouwing genomen wordt. Koekoeken, prachtvinken, leeuwerikken, piepers en bijeneters waren bijna allemaal al op trek terwijl andere soorten aan het eind van de zomer niet of nauwelijks opvallend aanwezig waren.

Als de lijst van boven naar beneden bekeken wordt vallen natuurlijk eerst de pinguïns op. De kolonie bij Betty's Bay wordt door verstoring steeds kleiner. Honden, katten en luipaarden maar ook mensen dragen hieraan bij. Veel beter is daarentegen de Boulders kolonie (bij Fisch Hoek op de Kaap). Ondanks esthetische bezwaren van de combinatie badgasten en pinguïns blijft dit een bloeiende kolonie. Veel pinguïns op eieren, maar ook diverse andere zeevogels waren nu goed te zien. Enkele van de laatste 4500 Afrikaanse zwarte scholeksters, kuifsterns en diverse aalscholvers passeerden de kijkers.

De koereiger, de heilige ibis en de kaapse buulbuul werden het vaakst gezien (op 15 excursiedagen), in 1995 stond de buulbuul op eenzame hoogte met 19 dagen.

Een bezoek aan Seekoevlei met de rioolwaterzuivering leverde een fraaie eendenlijst. Zelfs de zeldzame witrugeend liet zich uitstekend bekijken. Daarentegen bleek de plas bij Kommetjie nog steeds vrijwel leeg. Een uitgebreide en giftige algenbloei, samen met inlaat van zeewater heeft de lokale zoetwaterfauna vrijwel uitgeroeid. De buurman wist echter te vertellen dat de vogels geleidelijk weer terugkeerden zoals bleek uit de roepende Afrikaanse zeearend en een pupurhoen in het riet.

De roofvogels waren, met enkele uitzonderingen, schaars aanwezig. Terwijl in 1995 de steppebuizerd net aangekomen was, slechts een enkele waarneming in november/december, was de soort nu op veel plaatsen algemeen aanwezig. Opvallend was verder de zwarte arend. Deze grote roofvogel, die vooral van klipdassen leeft, liet zich op een aantal dagen goed zien.

Onze Europese steltlopers waren nog volop aanwezig. Vooral in het West Coast National Park kon een vrijwel complete lijst genoteerd worden. Prachtige kanoetstranlopers, regenwulpen, kemphanen en zilverplevieren stonden hier in gezelschap van afrikaanse soorten als "chestnutbanded" en "whitefronted plovers".

Uilen blijven toevalstreffers. Een fraai voorbeeld is de Afrikaanse Oehoe op een schoorsteen in Tulbagh. Wandelend naar het restaurant kon iedereen in het schemerdonker goed kennis maken met deze prachtige vogel.

De eerste kraanvogel werd door Nellis (uiteraard) gezien op de terugweg van De Hoop Natuurreveraat naar Swellendam. Dat er daarna nog honderden zouden volgen had niemand verwacht. Met jongen, in grote of kleine groepen, overal waren ze op de akkers van Overberg tot Robertson aanwezig. Trapganzen kunnen in dit milieu ook verwacht worden maar dat viel tegen. Slechts een, wel bijzonder mooie, Denham's trap zou zich net onder Swellendam laten zien.

Lijsterachtigen werden in ruime mate gezien. Doordat de reis een tipje van het Karroo gebied aandeed konden ook vlaktespekvreter en karroospekvreter genoteerd worden, soorten die in 1995 niet gezien werden.

De invloed van onze lokale vogelgids Callan Cohen blijkt vooral uit de indrukwekkende lijst die op 8 maart gezien werd. Vogels op bestelling leveren bleek ook te kunnen zoals de paradijsvliegenvanger en de kaapse berglijster (helaas alleen gehoord). Maar ook beschrijvingen van hem bleken bijna op de meter te kloppen. Zo werd de Protea kanarie precies op de aangegeven plaats (Paleisheuvel pas, 10 kilometer ten zuiden van Clanwilliam) in het struikgewas naast de weg gezien.

Concluderend geeft een reis als deze slechts een impressie van de immense vogelrijkdom van Zuid-Afrika. Een ander seizoen en een ander gebied voegen zonder problemen meer dan 125 soorten toe aan de waarnemingen.

4. Zoogdieren

De West-Kaap is al tientallen jaren verstoken van grote zoogdieren. Jacht en intensive landbouw hebben vele soorten uitgeroeid of naar enkele reservaten verdreven. Gelukkig is men enkele jaren geleden begonnen met het herstel van ecosystemen en herintroductie van oorspronkelijk voorkomende zoogdieren. Dat hier een economisch voordeel (toerisme) mee valt te behalen mag duidelijk zijn.

Dankzij een avondexcursie lukte het om de, vrij zeldzame, afrikaanse wilde kat te ontmoeten in Kagga Kamma. Alle andere waarnemingen betreffen (lokaal) algemene en opvallende diersoorten.

Sommige klein als de mangoesten, andere levensgroot zoals de elandantiloop die, uitgerekend op de eerste excursiedag, contact zocht met Bep. Het was zeker opvallend dat het meest voorkomende zoogdier, chacma bavianen, slechts vier keer gezien is. Als alleseters zijn ze zelfs op parkeerplaatsen te vinden maar nooit waar onze groep kwam.

De dolfinen waren, met onze kennis, helaas niet te determineren. Waarschijnlijk waren het gewone dolfinen maar de "bottlenosed dolphin" komt ook in deze regio voor.

5. Reptielen

Spannende verhalen over een ontmoeting met een cobra tijdens de vorige KNNV reis naar de Kaap werden voor ons geen werkelijkheid op deze reis. De slangen lieten geheel verstek gaan, het bleef bij schildpadden (drie soorten, waarvan de luipaardschildpad een verwilderd exemplaar betrof, losgelaten bij Olifantsbos in het reservaat Kaap De Goede Hoop) en hagedissen (acht soorten). In de kassen van Kirstenbosch zouden veel kameleonnen zitten maar dat kon niet bevestigd worden. Alleen Philip vond een kameleon in het reservaat Fern Kloof (Hermanus).

